

LUND UNIVERSITY

Kastalen "Hagbards källare", RAÄ 67 samt intilliggande husgrund, RAÄ 668

Arkeologisk forskningsundersökning, 2021

Hansson, Martin

2021

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Hansson, M. (2021). *Kastalen "Hagbards källare", RAÄ 67 samt intilliggande husgrund, RAÄ 668: Arkeologisk forskningsundersökning, 2021*. (Blekinge Museum Rapport; Vol. 2021:31). Blekinge museum.

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

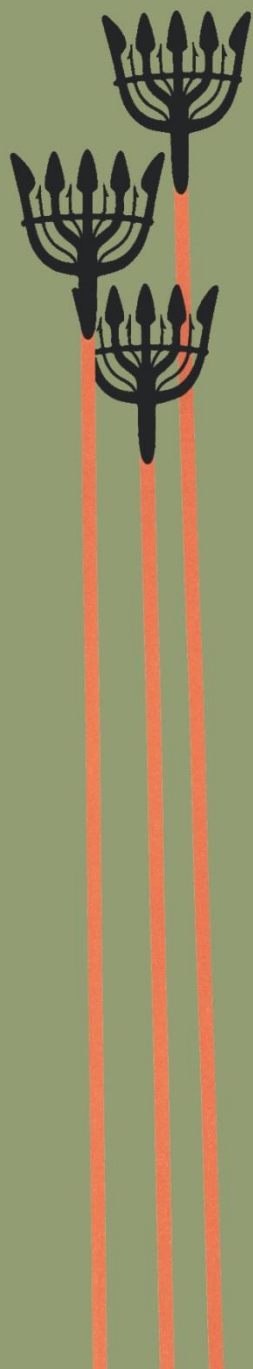
PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

BLEKINGE MUSEUM

Rapport 2021:31

Kastalen "Hagbards källare", RAÄ 67 samt intilliggande husgrund, RAÄ 668

Arkeologisk forskningsundersökning, 2021

Martin Hansson

Rapport 2021: 31

Kastalen "Hagbards källare", RAÄ 67 samt
intilliggande husgrund, RAÄ 668

Arkeologisk forskningsundersökning, 2021

Ronneby socken
Ronneby kommun
Blekinge län

Martin Hansson

Blekinge museum

Borgmästaregatan 21
371 35 Karlskrona

Växel: 0455-30 49 60 vardagar 8-16
Reception: 0455-30 49 85

www.blekingemuseum.se

© 2021 Blekinge museum

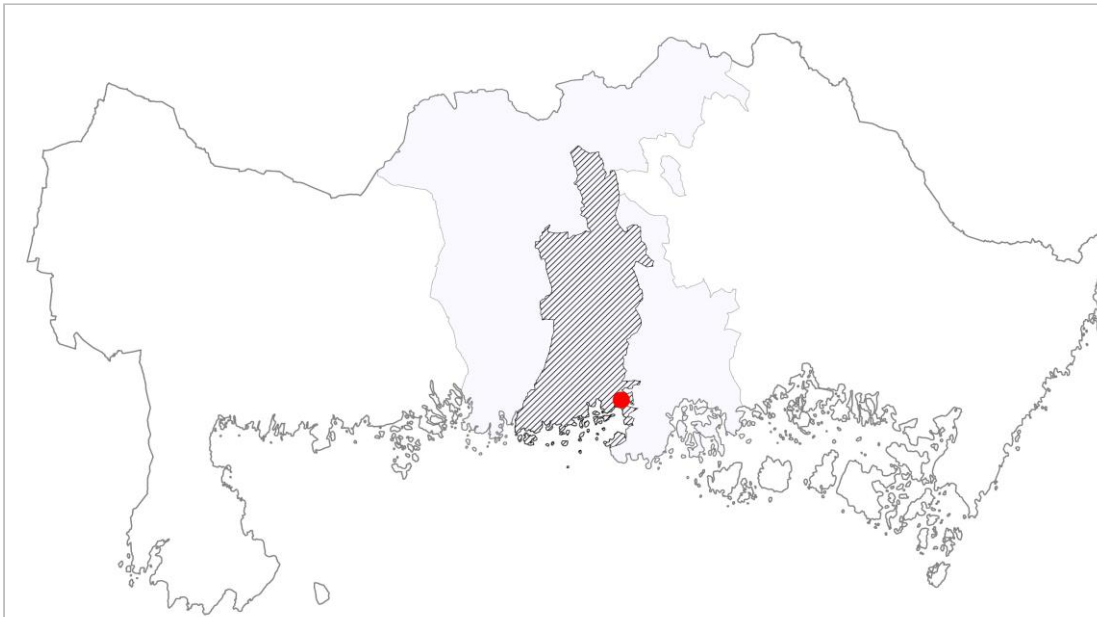
Omslagsfoto:.Drönarfoto över Hagbards källare. Kastalruinen syns i bildens nedre del. Foto
Björn Nilsson

© Lantmäteriverket, Gävle. Dnr i2018/00107

Kastalen "Hagbards källare", RAÄ 67 samt intilliggande husgrund, RAÄ 668

Innehåll

Sammanfattning	5
Kastaler i Sverige	6
Ur källorna – platsens bakgrund	8
Frågeställningar vid undersökningen av RAÄ 67 och RAÄ 668	15
Metod	15
Undersökningsresultat	16
Hus A – kastalen	17
RAÄ 668	23
Hus B – södra huset	24
Hus C – mellersta huset	26
Hus D – norra huset	27
Medeltida tegar	31
Stenåldersboplats	32
Fyndmaterial	32
Analyser	36
Preliminär tolkning	37
Administrativa uppgifter	38
Referenser	39
Bilaga 1 Schaktbeskrivningar	41
Bilaga 2 Metalldetekteringsrapport	45
Bilaga 3. Fyndförteckning	46

Ronneby kommun och Ronneby socken med undersökningsområdet markerat

Undersökningsområdet markerat på Vägkartan resp. Fastighetskartan

Sammanfattning

Under perioden 7 till 14 april 2021 genomförde Blekinge museum i samarbete med Institutionen för arkeologi och antikens historia vid Lunds universitet en arkeologisk forskningsundersökning vid kastalen "Hagbards källare", RAÄ 67 samt en intilliggande husgrund, RAÄ 668, både belägna i Ronneby socken, Blekinge. Fältarbetena var del av ett projekt som bedrivs vid Lunds universitet kring kastaler i Sverige. Målet med detta projekt är att studera kastaler i ett landskapsperspektiv, i stället för att som traditionellt alltid gjorts, studera dem som enskilda monument. Undersökningen finansierades huvudsakligen genom ett anslag från Magnus Bergvalls stiftelse. Projektledare var Martin Hansson, docent i historisk arkeologi vid Institutionen för arkeologi och antikens historia, Lunds universitet, i samarbete med Mikael Henriksson, Blekinge museum. Undersökningen genomförde som en kartering, en metalldetektering samt provgroppsgrävning i anslutning till fornlämningarna på platsen. Dessutom upptäcktes två tidigare okända fornlämningar, ett område med fossil åkermark, samt lämningar efter en stenåldersboplats.

Resultatet visade att kastalen RAÄ 67 användes fram till mitten av 1600-talet, då det under sin sista användningsfas förefaller ha varit en exklusiv byggnad, med invändigt bemålade putsade väggar och rum med tegelgolv. När kastalen uppförs är dock fortfarande oklart. Fynd av yngre svartgods i strandkanten samt av ett dräktspänne antyder att det funnits aktiviteter på platsen redan under högmedeltid. I byggnaden syns också tydligt att denna innehåller en äldre och en yngre fas. Tornet hade kraftiga murar på tre sidor, och bör ha varit en byggnad i flera våningar. En dörr i bottenvåningen på södra sidan visar att den sannolikt inte hade någon fortifikatorisk funktion. Snarare ska byggnaden ses i samband med den hamnläge som finns vid Angelskog.

Husgrunden RAÄ668 visade sig bestå av minst tre byggnader, varav den södra, hus B, var den största, sannolikt uppförd i flera våningar. Det var också tydligt att fornlämningen hade fel geometri i FornSök. Fynd av sekundärt liggande golvtegel i hus B antyder att denna byggnad tillkommit i samband med att kastalen övergivits, eller i samband med dess yngsta byggnadsskede. I övrigt var fyndmaterialet från RAÄ668 förhållandevis anonymt och av oväntat sen karaktär, varför det är förvånande att detta stora komplex inte finns på äldre historiska kartor över området. Ytterligare undersökningar krävs för att klargöra både kastalens och det intilliggande byggnadskomplexets funktioner och datering.

Undersökningarna fick stor uppmärksamhet i media, med inslag i båda lokaltidningarna Blekinge läns tidning och Sydöstran, samt i SR Blekinge och SVT Blekinge. Visningar för allmänheten hölls både medan undersökningen pågick och på den årliga Arkeologidagen i augusti. Resultaten ha även förmedlats till allmänheten via föreläsningar i Lund, Ronneby och Sölvesborg.

Figur 1 Drönarfoto över Hagbards källare. Kastalruinen syns i bildens nedre del. Foto Björn Nilsson.

Kastaler i Sverige

Idag finns ca. 320 borglämningar registrerade i fornminnesregistret FornSök i nuvarande Sverige. De flesta av dessa ligger i södra Sverige och dateras vanligen till perioden 1250–1450. Borgarna inkluderar allt från enkla anläggningar, ofta med timmerbyggnader skyddade av en vallgrav på en udde i en sjö eller våtmark, till stora stenbyggda ringmursborgar (Lovén 1996; Hansson 2011). Bland dessa anläggningar finns även ett antal fristående stentorn, kastaler, varav ett i Blekinge, som var i fokus för denna undersökning.

Den som först verkligen intresserade sig för dessa torn var Martin Olsson, som i en artikel i *Fornvännen* 1932 beskrev ett antal torn längs den svenska östkusten (Olsson 1932). En del av dessa runda torn var det första skedet i vad som senare kom att utvecklas till stora medeltida borgar, som i Kalmar och Stockholm, andra var ensamliggande torn på landsbygden, ofta i ett kustnära läge. Olsson

tolkade tornen som ingående i ett kustförsvar kopplat till den svenska kungamakten redan under andra halvan av 1100-talet och Knut Erikssons regeringstid. Även längs Norrlandskusten finns/har funnits ett antal fristående torn, så även vid ett antal kyrkor i Småland och Västmanland. Många gånger har dessa torn försvunnit utan dokumentation varför deras datering och funktion är oklar. Även i det medeltida Danmark förekom fristående torn vid kyrkor, exempelvis i Skåne och på Bornholm. I Danmark har den här typen av timmer- och stentorn längs med kusterna tolkats som del av ett kustförsvar mot pirater (Lundberg 1935, 166ff; Lovén 1996, 365ff, Prahl 1996; La Cour 1972, 152; Liebgott 1989, 62).

I den vetenskapliga litteraturen om svenska kastaler är det de gotländska, ett femtontal, som fått mest uppmärksamhet, framför allt under 1920- och 30-talen genom studier av Nils Lithberg, Nils Tidmark och något senare även Gunnar Svahnström (Tidmark 1931;1936; Lithberg 1933; Svahnström 1952; Hansson in press). Dessa herrar, och även efterföljande forskare har diskuterat de gotländska kastalerna, som framför allt förekommer invid kyrkor, hamnplatser eller i gårdsmiljöer, i termer av sockenbefästningar, magasin eller befästa prästgårdar. De gotländska kastalerna anses uppförda under andra halvan av 1100-talet eller början av 1200-talet, att döma av dendrokronologiska dateringar av Kruttornet i Visby (1161) samt kastalen vid Gammelgarns kyrka (c. 1210). Nyligen har det framförts att kastalerna främst ska ses som uttryck för en lokal elit, eller elitkollektiv, som genom dessa torn anpassade ett europeiskt borgideal till gotländska förhållanden (Hansson in press).

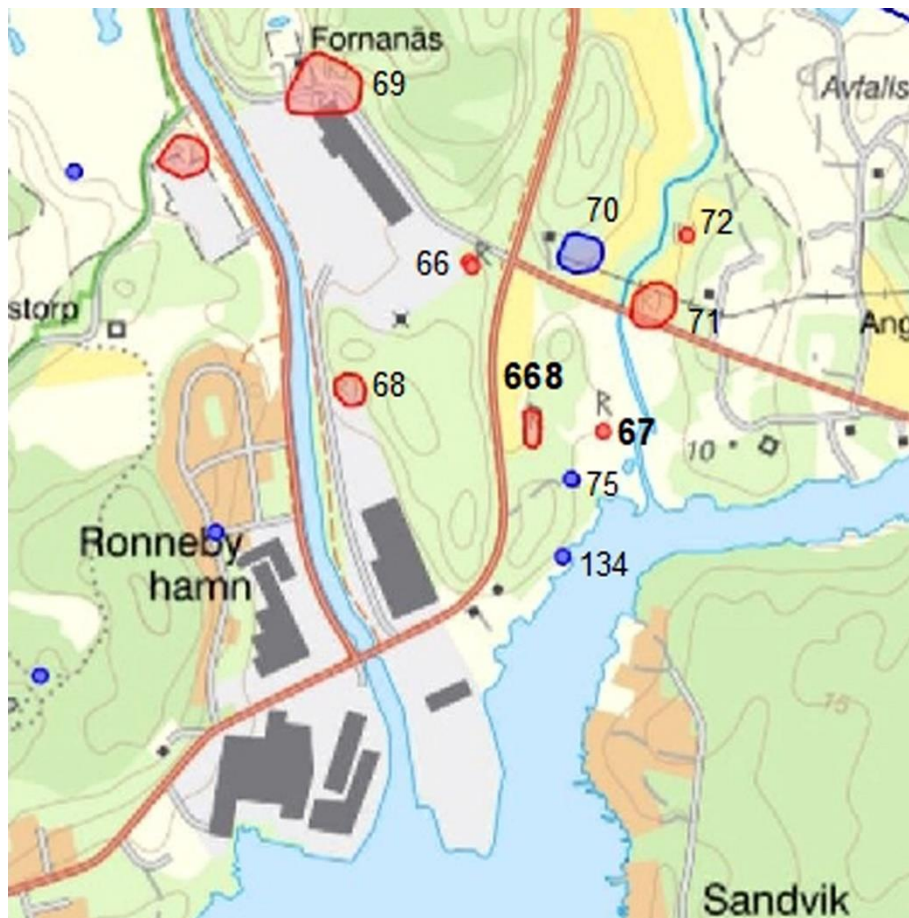
De gotländska kastalerna har ofta fått stå som modell för de som finns på fastlandet, framför allt eftersom de förra är bättre bevarade och egentligen, med få undantag, den enda som är någorlunda säkert daterade. Samtidigt råder viss oklarhet när det gäller den generella dateringen av dess monument i Sverige. Kastalen i Stensö, i Östergötland, är nyligen daterad till 1200–1300-tal (Rundkvist 2019:94). Det största bevarade medeltida tornet i nuvarande Sverige, Kärnan i Helsingborg dateras till 1320-tal (Carelli 2007:103f). Kärnan ingår till skillnad från de gotländska kastalerna i en större borgmiljö, men dess uppförande visar ändå att idéen om att bygga stora fristående torn för både representations-, bostads- och försvarsändamål, fortfarande var aktuell på 1300-talet.

Mycket av den forskning som gjorts på kastaler har varit inriktande på själva byggnaden, eller vad som är kvar av den. För att komma vidare med kastalforskningen krävs nya angreppssätt och nya metoder, men också nya objekt med förutsättningar för en annan typ av undersökningar än de som

traditionellt genomförts. Det här påbörjade projektet om kastaler ska försöka fylla detta tomrum, i ett första skede genom planerade undersökningar av kastalen vid Ronneby, i folkmun kallad Hagbards källare.

Ur källorna – platsens bakgrund

Strax sydöst om Ronneby ligger den anläggning som kallas ”Hagbards källare” (RAÄ 67, Ronneby sn). Kastalen ligger idag i en beteshage, tidigare åkermark, på en mindre avsats där berggrunden går i dagen strax intill Östersjön. Söder och öster om byggnaden sluttar terrängen åt öster/söder ned mot Angelåns utlopp i Angelskogsviken. Angelån rinner från Edestad/Levalunda i norr i sydlig riktning innan den vid Angelskog rinner ut i Östersjön. Fornlämningssmiljön i närområdet består, förutom RAÄ 67 och RAÄ 668, framför allt av stenåldersboplatser (ex RAÄ 69, 71), samt enstaka gravar av yngre bronsålders/äldre järnålderskaraktär (RAÄ 66). Strax sydväst om kastalen finns uppgifter om ett skeppsvrak (RAÄ 134), som ska ligga i strandkanten.

Figur 2 Karta utdrag ur Fornsök. De fornlämningar som omnämns i texten är markerade med sitt RAÄ nr. De fornlämningar som undersöktes är markerade med fet stil.

Det aktuella området ligger ca. 500 m fågelvägen öster om Ronnebyåns utlopp i Östersjön. Ungefär fyra kilometer uppströms åns utlopp växte den medeltida staden Ronneby fram, i ett första skede som en by med kyrka från 1100-talets mitt, på 1230-talet med som ett kungalev, kungsgård, vilken i slutet av 1200-talet utvecklades till en medeltida stad (Stenholm 1986:151ff).

Den aktuella lämningen, kastalen är belägen på en plåtå ca 4,5 m ö h. Väster om kastalen stiger topografin långsamt upp till ca 8 m ö h, och bildar en mindre åsrygg på vilket byggnadskomplexet RAÄ 668 är belägen. Åt söder stiger topografin ytterligare till en höjd varifrån man har utsikt ut över inloppet till Ronnebyån, Angelskogsviken och Ronnebyåns utlopp i Östersjön. Kastalen ligger således inte i ett dominerande topografiskt läge, utan snarare något tillbakadraget i landskapet.

Hagbards källare anses allmänt vara en kastalruin (se närmare beskrivning nedan). Murverket är bevarat till ca 1,5 meters höjd. Både form- och storleksmässigt finns paralleller med kastalerna på Gotland. Ungefär 75 meter väster om kastalen finns RAÄ 668, den husgrund, 51 meter lång och 7–9 meter bred vilken antas vara lämningen efter Fornanäs mensalhemman, vilket c. 1570 enligt Lunds stifts landebok var ett underhållshemman till kyrkoherden i Ronneby (RAÄ 668, Ronneby sn). Dateringen av denna husgrund är oklar.

Kastalen, men inte husgrunden, omtalas första gången av fornforskaren N.H. Sjöborg i hans beskrivning av Blekinges historia från 1792-som Habor's källare. Sjöborg beskriver det som ”en murad grop i jorden vid Fornanäs nära vid en havsvik” och som att detta ”ställe har kanhända varit ett gammalt rövarenäste”. Han ger dock ingen förklaring till namnet Habor. Han skriver vidare att här ska synas lämningar efter ett litet ”försvarsverk”, men det är oklart vad som menas med detta. Det förefaller dock som han menar att detta är något som fanns förutom själva källaren. Sjöborg nämner vidare att nära därintill mellan några stenar ska ett gammalt svärd vara funnet. Svärdet ska då, på Sjöborgs tid, förvaras i sakristian i kyrkan (Sjöborg 1792:169). Han beskriver samtidigt gården Fornanäs, som tillhör kyrkoherden i Ronneby, som väl bebyggd (s. 165), men det framgår inte riktigt om gården låg på samma plats som källaren. Hans beskrivning av att källaren låg vid Fornanäs ”nära en havsvik” antyder att själva gården Fornanäs låg på annan plats, dvs inte vid källaren.

På ett sjökort från det Kongelige Siøe Kaarte Archiv i Köpenhamn, nu i det Kongelige Bibliotek (UK000103.tif) över farvattnen kring skärgården utanför Karlskrona från tiden kring 1750, syns även skärgården västerut till Ronneby. På platsen för tornet, mellan namnen Ronneby och Angelskog, finns en

markering med namnet ”Haborgs källa”. Hittills är detta det äldsta belägget för tornet och dess namn. Sjökortet har information av vikt för sjöfarten, som ankringsplatser och vattendjup, och att Haborgs källa är med kan antyda att tornet fungerat som någon form av siktmärke för sjöfart, även om Sjöborgs beskrivning antyder att det 1792 var en ruin.

Figur 3 Utdrag ur sjökort över Karlskrona skärgård från ca 1750 med namnet Haborgs källa markerat med pil. Det Kongelige Bibliotek. Köpenhamn (Id UK000103.tif).

I Blekingeboken 1931 ger Axel Hammelin en kort beskrivning av anläggningen. Hammelin menar att det finns två byggnadsfaser i kastalen, samt att det troligen funnits en ingång på södra sidan. Det fundament som finns på den västra insidan tolkar Hammelin som fundament för en eldstad som funnits i det yngre huset, som han anger ska ha rivits och flyttats för ett 60-tal år sedan, vilket borde varit kring 1870 (se dock nedan). När detta yngre hus uppfördes ska man enligt Hammelin ha hittat ett antal vapen. Han har dock inte själv sett dem

(Hammelin 1931:218). Han beskriver även det skeppsvrak (RAÄ 134) som då var synligt i strandkanten sydväst om kastalen. Det ska ha legat ca. fyra meter från stranden. Skeppet har varit minst nio meter långt, men Hammelin antar att det är betydligt yngre än kastalen (Hammelin 1931:219). Hammelin redogör även för den sägen som ska vara kopplad till både kastalen och vraket, och som ska ha ”gått från far till son i många led”. Denna sägen berättar om vikingahövdingen Hagbard som här hade sin borg, vilken han lämnade i sin dotters vård medan han var på härtåg. Vid hemkomsten fann han borgen nedbränd och dottern bortrövad. Förtvivlad ska Hagbard ha sänkt sitt skepp med man och allt hellre än att ge sig åt den övermäktige fienden som väntade på land. Även dotterns utkorade brudgum omkom när skeppet sjönk, varpå den förtvivalade flickan tog sitt liv (Hammelin 1931:220).

I det skriftliga källmaterialet är inte mycket känt om platsen. Namnet Fornanäs nämns enligt ortnamnsregistrets databas, (https://ortnamnsregistret.isof.se/place-names/450136?place-name-id=450136&page-number=1&page-size=20&page-size-basis=20&place-name=fornan%C3%A4s&place-name-search-type=BeginsWith&place-name-sort-field=place_name&place-name-sort-order=ascending&show-extended-place-name-filter=false&page-number-basis=1) (access 20210624), första gången i Lunds stifts landebok från 1569. Här omtalas ”en gaard kallis Fornne Næss”. Gården är då mensalhemman till prästen i Ronneby och ger 2 pund smör i landgille. Gården ska vidare tas från prästens underhåll och läggas till sockenkyrkan (Ljunggren & Ejder 1952:499). Det ges ingen information om att det ska ha funnits något speciellt på platsen vid denna tid, och det landgille som gården ger är inte heller speciellt stort.

Av Decimantboken från 1651 framgår att Fornanäs fortsatt är ett mensalhemman till prästen i Ronneby, så någon överföring till sockenkyrkan verkar aldrig ha genomförts. Gården taxeras nu som en ”halv” gård som bebos av ”landbon Knud Pederssönn” (Skansjö & Tuvestrand 2007:431). Att gården taxeras som en halv gård visar att den inte räknas som en speciellt stor gård.

I jordrevningsprotokollet från 1671 omtalas grannenheten Angelskog som en olaglig hamn där bönder bedrev handel med varandra och omvärlden utan tillstånd. Bondehamnar med denna typ av inofficiell seglation och handel är omtalad på flera platser längs Blekingekusten under 1500- och 1600-talen. När dessa hamnplatser etablerades är oklart, men allmänt anses de kunna gå långt tillbaka i tid, eftersom de ligger i anslutning till bra naturhamnar längs med blekingekusten (Stenholm 1986:106ff). Just lastageplatsen i Angelskog och det kustnära läget för kastalen har gjort att dessa företeelser setts i en gemensam

kontext, där man tänkt att tornet bevakat/skyddat hamnen (Stenholm 1986:137).

Fornanäs framträder således i det skriftliga källmaterialet som en ensamgård. Som sådan framträder den även i de äldsta historiska kartorna. På Peter Geddas storskaliga karta över Blekinge från 1684 är både Fornanäs och den närliggande gården Angelskog markerade. Fornanäs är där markerat med symbol som visar att det var en kyrkligt ägd gård. Den något äldre karta över Ronneby som Johannes Meijer upprättade över Ronneby på 1650-talet visar även en del av Ronnebys omland. Även här är namnet Fornenes utsatt med en gårdssymbol, som till skillnad från de flesta andra på kartan är inramad av en fyrkant. Kartan har stora topografiska felaktigheter, men Fornanäs är markerat i anslutning till utloppet av ett vattendrag, som dock på kartan inte mynnar i Östersjön, utan i Ronnebyån. Följer man kartans vattendrag förbi Fornanäs norrut hittar man ett namn och markering som möjligen ska uttydas "Fonaborg". Denna anläggning är markerad öster om Ronneby, i anslutning till landsvägen österut. Meijers kartor är opålitliga, men om denna anläggning kan ha haft något med den nu kastalen att göra är oklart. Om så är fallet har den i så fall hamnat i ett helt felaktigt topografiskt läge på kartan, men det mest sannolika är att denna anläggning inte har med kastalen vid Fornanäs att göra.

Den äldsta detaljerade kartan över Fornanäs är upprättad 1864. På kartan är kastalen markerad som en fyrkant, dock inte som en byggnad med tak, utan den förefaller vid denna tid ha varit övergiven. Kastalen låg då i ängsmark alldeles intill en åkermark. Topografin från 1864 års karta kan lätt återfinnas i dagens landskap. Det är även tydligt att det på denna karta inte finns någon bebyggelse på platsen för RAÄ668. Även detta område används som ängsmark, men grunderna är inte markerade. Kartans beskrivning innehåller inte heller några uppgifter om lämningarna på platsen. På 1864 års karta ligger själva gården Fornanäs ca. 300 m norr om kastalen. Enheten är endast markerad av en ensam byggnad, varför det förefaller som om den inte var riktigt bebyggd, möjligen för att den sköttes åt prästen av en landbo. Även att döma av en karta över grannbyn Påtorp från 1779 ligger Fornanäs på denna plats norr om kastalen. På den häradsekonomiska kartan från 1920-talet har den dock flyttat och ligger ca. 800 m nordväst om kastalen. År 1938 låg gården fortsatt på denna plats, den brukades då i sambruk med granngården Angelskog. Byggnaderna på gården Fornanäs sades detta år ha varit ca. 50–60 år gamla. Det skulle innebära att gårdens huvudbyggnader uppförts på denna plats på kring 1880 (Björkman & von Sydow 1938:503).

Figur 5 Utdrag ur arealavmätning över Fornanäs 1866. Kastalen syns som en röd fyrkant med grön färg inuti, vilket antyder att det är en byggnad utan tak. Längst upp i bildens högra hörn i anslutning till vägen mot Ronneby syns en bussymbol, vilket motsvarar gården Fornanäs läge vid denna tid. Lantmäteriet Ronneby socken akt 10-roj-261.

På både 1864 års karta och på den häradsekonomiska kartan syns en mindre väg som går, från Ronnebyhamn längs med stranden och omedelbart söder om kastalen, för att sedan korsa Angleån vid den bro vars fundament fortfarande finns kvar. Av 1864 års karta framgår dock att detta inte var huvudvägen österut mot Angelskog, utan denna väg gick då ca 300 meter norr om kastalen.

Några skriftliga uppgifter som direkt omnämner kastalen eller husgrunden finns således inte och de äldre kartorna motsäger också Hammelins uppgifter om att kastalen på 1870-talet varit bebyggd. Eftersom inte heller husgrunderna RAÄ668 är synliga på kartorna bör de vara äldre än 1864, troligen även äldre än 1779. De forskare som berört kastalen har ansett att det måste vara en medeltida anläggning och flera teorier om dess ålder och användning har framförts. Den oftast framförda tolkningen är att anläggningen är från 1300-talets mitt (Larsson 1964:116ff; Stenholm 1986:137). Ingen av dessa tolkningar kan dock verifieras.

Frågeställningar vid undersökningen av RAÄ 67 och RAÄ 668

Den huvudsakliga frågeställningen för fältarbetena kring Hagbards källare var att försöka se när anläggningen är uppförd och hur länge och till vad den använts samt att skapa en dokumentation som klargör komplexets topografiska och rumsliga sammanhang. Genom en datering av anläggningen skulle även förhoppningsvis förhållandet till den medeltida staden Ronneby som började växa fram under 1200-talets andra hälft klargöras.

De viktigaste frågeställningarna inför undersökningen var:

- När anläggs kastalen och hur länge används den?
- Hur gammal är den intilliggande husgrunden?
- Vilken funktion hade anläggningen?

Metod

Undersökningen genomfördes i enlighet med det insända undersökningsplanen. Inledningsvis röjdes kastalgrunden från vegetation av ett röjarlag från Ronneby kommun. I ett första steg gjordes sedan en inledande metallkartering den 26 mars. Den genomfördes av Jonas Paulsson, Kula HB, och syftade till att klarlägga mängden metaller inom fornlämningarna, samt hjälpa till att avgöra

var de efterföljande handgrävda schakten skulle tas upp (se bilaga 2). De fynd som påträffades mättes in med GPS/totalstation. Förhoppningen var även att det material som framkom vid metalldetekteringen skulle bidra till att datera anläggningarna. Under slutskedet av undersökningen kompletterade Niclas Olsson, Växjö, med att förtäta metalldetekteringen runt kastalen.

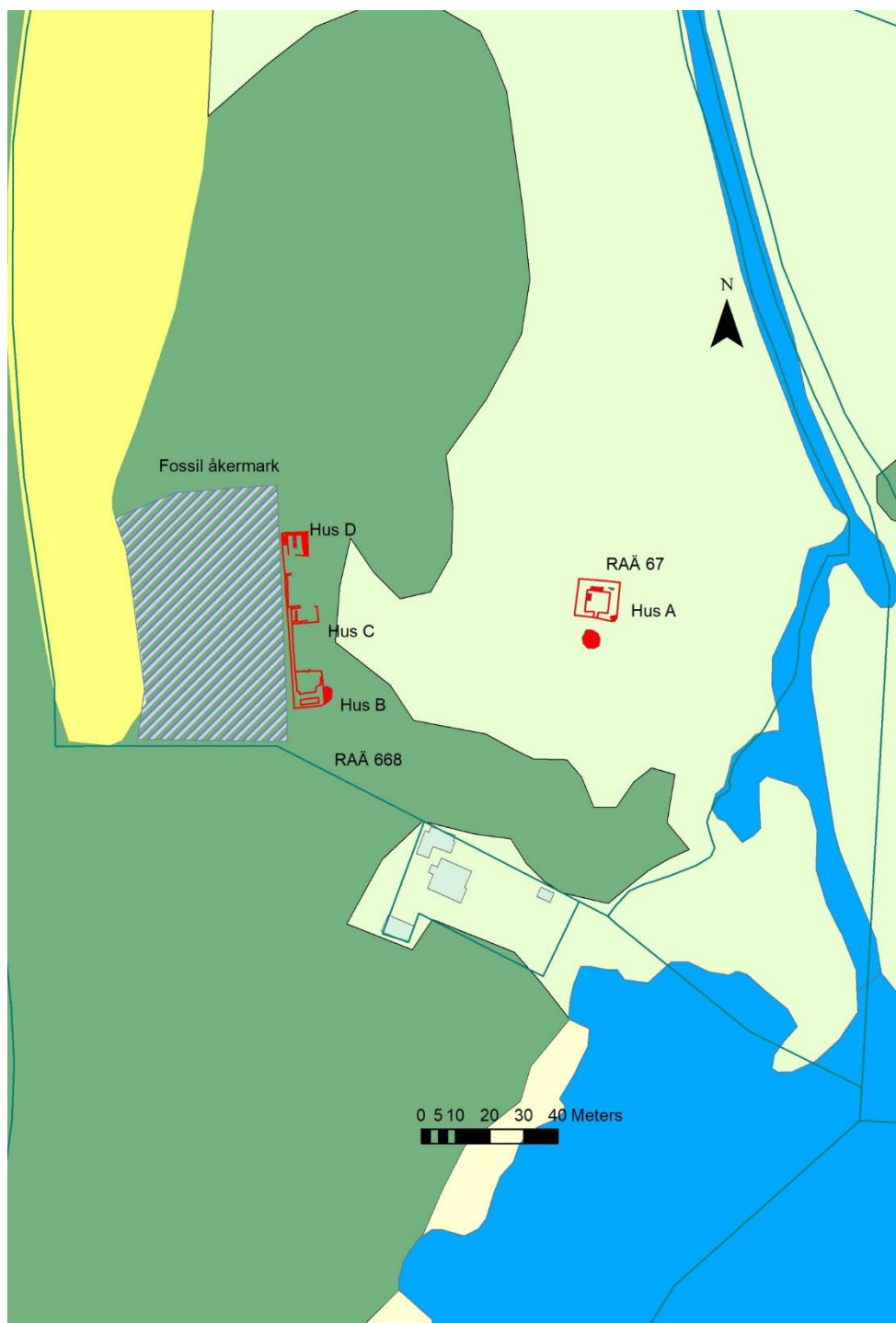
Förutom metalldetektering genomfördes även en inventering av närområdet och synliga lämningar på platsen karterades med hjälp av totalstation. Arkeologiska lämningar, undersökta schakt, grävenheter samt en del fynd mättes in med totalstation och registrerades i systemet Intrasis. Sammanlagt handgrävdes 26 kvadratmeter fördelade på 7 kvadratmeter i anslutning till kastalen RAÄ67 och 19 kvadratmeter utspridda inom husgrunden RAÄ668. Rutorna lagergrävdes och jorden från rutorna i anslutning till kastalen torrsållades. Detta bedömdes inte motiverat för rutorna inom RAÄ668. Förutom i schakt G var kulturlagren oftast 0,15–0,2 meter tjocka och bestod av en homogen blandning kulturjord och mylla.

I samband med undersökningens start genomfördes även en omfattande fotodokumentation med hjälp av drönare, i syfte att skapa en terrängmodell över platsen. Även själva källaren dokumenterades med digitalfoto i syfte att skapa en 3D-modell.

Vid undersökningen deltog personal från Blekinge museum, Lunds universitet, samt även från Kallvattenkuren, Ronneby kommun. Konservering av fynd har gjorts av Oxider AB. Fynd och dokumentationsmaterial förvaras på Blekinge museum. Undersökningsresultaten kommer förutom i denna rapport att bearbetas i andra sammanhang.

Undersökningsresultat

Nedan beskrivs undersökningens resultat. Först beskrivs de synliga lämningarna RAÄ 67 (hus A) och RAÄ 668 (hus B-D), samt ett nyupptäckt område med fossil åkermark och en stenåldersboplats. Därefter redogörs för fyndmaterialet innan en preliminär tolkning presenteras. Som bilaga 1 återfinns detaljerade beskrivningar för de schakt som undersöktes, benämnda A-H. Bilaga 2 är den rapport som upprättades över metalldetekteringen, medan bilaga 3 är en fyndlista.

Figur 6 Översikt över lämningarna vid Hagbards källare. Hus A = kastalen.

Hus A – kastalen

Kastalens yttermått är 12x11 meter (Ö-V), det inre rumsmåttet närmast helt kvadratisk, 6,7 x 6,6 meter (Ö-V). I norr är muren ca, 3,10 meter tjock, åt väster 2,6–2,75 meter, åt öster 2,75 meter (från inre till yttre murliv. Muren åt söder

är dock enbart 1,55 meter tjock. Byggnadens inre golvyta är då ca. 45 kvadratmeter.

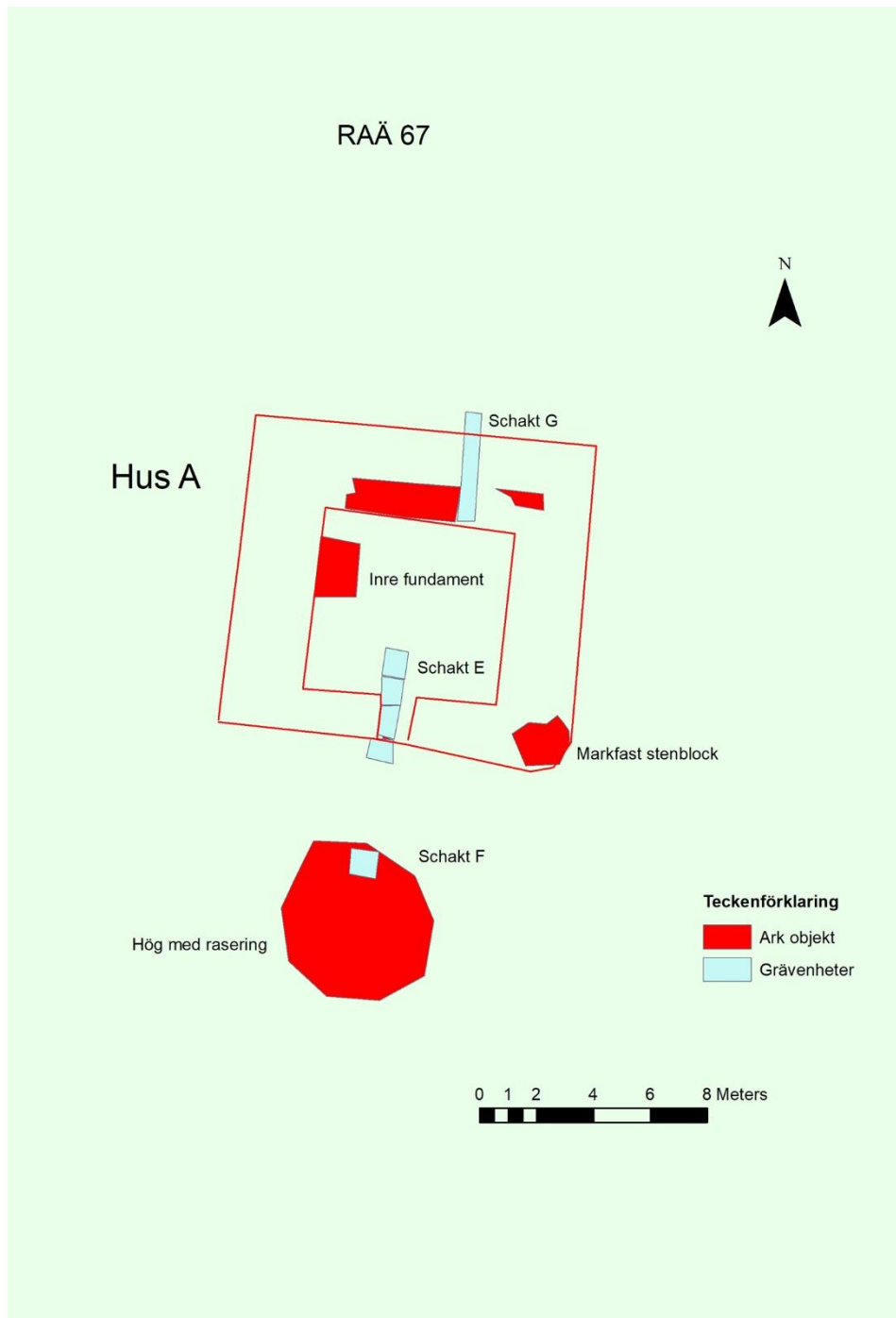
I muren åt norr är det inre murlivet bevarat till ca. 1,5 meters höjd. Större delen av stenarna, kanske 75 % är tillhuggna/tuktade, resten utvalda och ungefär jämnstora. Skiften är ca 0,4 meter höga och relativt regelbundna och jämna. Stenarna, både granit och gnejs, är ofta 0,6–0,9 meter långa och 0,35 till 0,5 meter höga. I östra delen finns cementlagningar. I den bevarade murens övre del i öster syns vad som framstår som en fönsterglugg. Fönstret är ca 65 cm brett och har en något vidgande fönstersmyg åt öster på insidan. Gluggen verkar vara något avsmalnade åt norr. Gluggen är bevarad på en sträcka av 1,25 meter genom murlivet och framträder ca 1,2 meter över källarens inre golvyta.

Figur 7 Drönbild över kastalen, hus A till vänster, och bron över Angleån mot Angelskogs gård. Notera det inre fundamentet mot kastalens västra sida. Foto Björn Nilsson 2021.

Schakt G (se nedan) grävdes genom fönstergluggen, över muren och ner utanför den yttre norra skalmuren. Schaktet var 3,1 meter långt och 0,55 meter brett. Gluggen var ca 0,55 meter bred, men vidgade sig något inåt till ca 0,65 meter bredd. Den var väl utbildad i det inre murlivet. Eftersom den yttre delen av muren var nedbruten gick det inte att följa gluggens lopp genom hela murens bredd. Fönstergluggens botten bestod av en plan yta av sten lagda i kalkbruk. Några av dessa var bortbrutna. Murkärnan var ca 1,8 meter bred och bestod av olikstora stenar satta i kalkbruk. Här fanns även enstaka större tegelfragment.

Murens yttre skal bestod av huggen gråsten, 0,2–0,4 meter stora, med slätstruken kalkfog. I botten av schaktet norr om muren fanns ett lager av en ca 0,02–0,10 meter tjock kalkpackning med större tegelbitar och småsten. Detta kan tolkas som ett byggnadslager. Kalkbruksprov togs för C14 analys ur kalkbruk i det yttre skalets fog (1P21650).

Figur 8 Detaljplan över kastalen.

Även i muren åt öster fanns en skifthöjd på ca. 0,4 meter. I denna mur var nästan all sten tuktad. Stenstorlek var upp till 1,2 meter breda stenar av både granit och gnejs. Man har använt lokal råvara vid bygget. I murens norra del förekommer lagningar av cement. I det sydöstra hörnet ansluter murarna till ett större flyttblock (A21722). Detta är 2x1,8x1,2 meter stort och utgör byggnadens yttre hörn. Löst liggande i byggnadens nordöstra hörn låg en sten med ett tydligt borrhål. Stenen saknade spår av bruk och det är oklart om den ursprungligen ingått i byggnaden.

Figur 9 Foto av kastalens inre mur åt norr. I den högra delen syns nederdelen av en trolig fönsterglugg. Foto Martin Hansson 2021.

Den västra muren har ett liknande murverk med regelbunden skiftgång, ca 0,4 meter och dominans av tuktad sten. Endast mindre delar av muren är synlig p.g.a. att muren delvis döljs av en större hög med rasad sten. Ursprungligen verkar här ha funnits ett ca 2 x 1,6 meter stort rektangulärt fundament som ligger sekundärt mot västra väggen. Fundamentet ligger ej i förband och stenarna verkar ha varit kallmurade, de saknar idag synliga spår av kalkbruk. Flera av stenarna är väldigt stora, 1x1 meter stora och 0,5 meter höga och förefaller klart lagda på varandra. Även bland dessa stenar i fundamentet finns huggen sten. Fundamentet är bevarat till ca. 1,2 meters höjd och har sannolikt burit något tungt som stått på våningen ovanför. Hammelin menade att detta ska ha varit en spis (Hammelin 1931:218). Alternativt kan fundamentet varit

del av en inre trappa, eftersom det syns en övertorvad avtrappning åt söder. Denna sida undersöktes dock inte.

Figur 10 Foto från kastalens nordöstra hörn mot sydost. I förgrunden syns det stora stenarna i det inre fundamentet. Foto Martin Hansson 2021.

Muren åt söder var den mest nedbrutna och förefaller inte på samma sätt vara dominerad av huggen sten. Av det som finns kvar dominerar marksten. I dess mitt finns en ursprunglig dörröppning som på sin västra sida kantas av en tuktad sten. I schakt E som grävdes genom öppningen hittade rikligt med tegelflis och kalkbruk, möjligen har portalen varit kantad av en tegelomfattning. Dörren verkar ha varit ca 1,10 meter bred. I väster kantades den av två huggna stenar i bruk med en mellanliggande marksten. Den östra kanten grävdes inte fram. Stenarna i södra muren var vid dörröppningen lagda direkt på berghällen. Den södra muren var betydligt klenare än de övriga, bara 1,55 meter bred. Invändigt har kalkbruket i alla murarna ofta eroderats bort.

Murarna åt norr, väster och öster verkar bestå av en inre del, ca 1,25 meter bred som består av mestadels huggna/tuktade stenar. På framför allt den norra sidan syns hur det utanför detta inre murliv finns ett yttre murliv som ligger som en förstärkning/förtjockning av murverket. Denna förtjockning består av en murkärna med sten lagd i kalkbruk som sluttar utåt/nedåt, åt norr cirka två meter, innan en yttre murfot avslutar muren. Denna murfot bildar en tydlig avslutning med tydliga hörn åt nordväst och nordöst. Hammelin menade att

detta var ett resultat av en yngre tillbyggnad på en ursprungligen betydligt mindre kraftig byggnad. Schakt G visade dock att denna ”yttre del” av muren inte är tillkommen sekundärt, eftersom murkärnan ligger i förband med det inre murlivet. Det gick här inte att återfinna något stötfog mellan en inre och en yttre del av muren. Möjligen kan den tydliga skillnad som syns i murverket förklaras genom förekomst av inre murtrappor. Detta behöver undersökas vidare i framtiden.

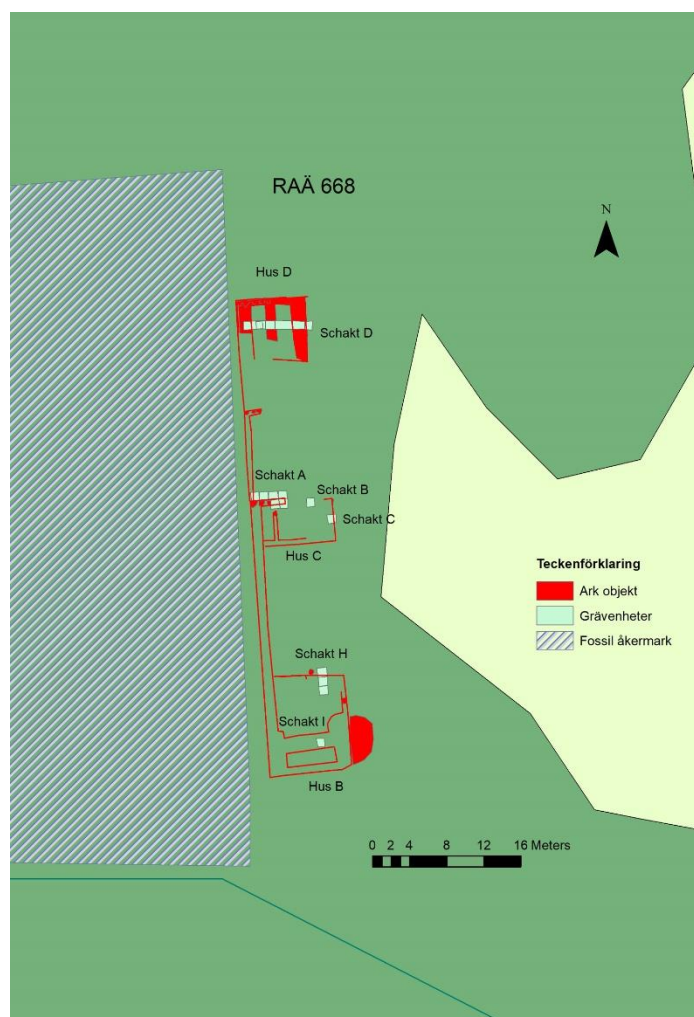
Figur 11 Foto av kastalens inre mur åt öster. Foto Martin Hansson 2021.

Schakt E visade att golvet i kastalens bottenvåning till stora delar verkar bestå av en större berghäll som här går i dagen och som nyttjats som fundament både för murarna och för golvet. I schakt E täcktes hällen av ett ca 0,1–0,15 meter tjockt lager av mörkbrun mylla med mycket rötter. I lagret fanns rasmassor, sten och tegelflis, kalkbruk, särskilt intill muren. Här hittades i ruta 3, alldeles intill dörröppningen två fragment av golvtegel, en skärva yngre rödgods och ett eggverktyg i järn. Denna bottenvåning hade således ingång från söder. Eftersom murarna endast var bevarade till en höjd av ca. 1,5 meter fanns inga spår efter underlag för ett ovanliggande bjälklag. Det syntes inte heller spår av valvanfang i hörnen som skulle visa att byggnaden haft valv.

RAÄ 668

Husgrundskomplexet på RAÄ 668 består i väster av en ca 51 meter lång rad av syllsten av 0,5–1,1 meter stora stenar och upptill 0,5 meter höga, som är lagda i ett eller i den södra delen två skift. Många stenar är grovt huggna och tuktade på samma sätt som stenen i hus A. I den långa raden av sten hittas ett tydligt borrhål, ca. 0,4 meter djupt och ca. 2,0–2,2 cm i diameter, i en sten mellan hus B och C. Här består stenraden ofta av två rader sten och är ca en meter bred. Den långa stenraden skapar närmast en terrasskant mot vilken hus B-D byggts.

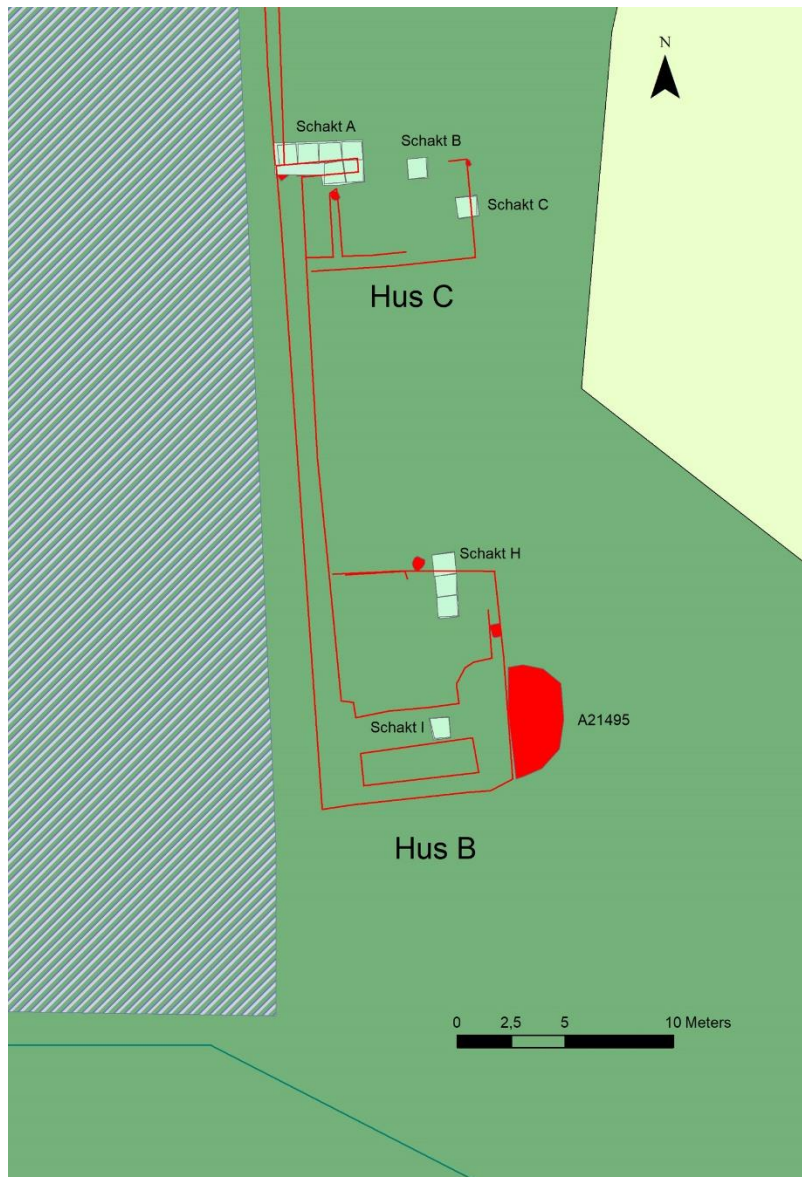
Norr om hus C ändrar den långa stenraden karaktär, stenarna blir påtagligt något mindre, 0,5 till 0,6 meter stora och består nu bara av huvudsakligen obearbetad marksten. Vid norra kanten av hus C, i schakt A, kan man se hur den norra delen av stenraden sekundärt ansluter till den norra gaveln på hus C. Detta visar att komplexet är uppfört i två faser, där den södra delen, med hus B och C är äldre än den norra delen och hus D.

Figur 12 Plan över RAÄ 668 och hus B-D.

Hus B – södra huset

Huset är ca 10,5 x 9 meter stort och består av en mycket kraftig grund som i väster är upplagd i två kallmurade skift med grovt tillhuggna stenar upptill 1,5 meter stora. Grundstenarna ligger i dubbla rader och skapar en ca 0,9 meter bred kompakt grundmur. Stenen liknar det sätt som hus A är uppbyggt, men utan inslag av kalkbruk. I det sydvästra hörnet är stengrunden 0,95 meter hög. I den södra delen av grunden är syllstenarna täckta med, och närmast inramade av, en packning av ljusbrun lera (se schakt I). Husets norra gavel verkar ha bestått av en enkel rad av större stenar. I husets södra gavel hittades en löst liggande sten med borrhål.

Figur 13 Plan över hus B och hus C med tillhörande schakt.

Ca. 2,5 meter norr om husets södra gavel finns en inre hjärtmur som löper i östvästlig riktning genom huset. Denna består av en stenpackning av större stenar lagda i ovannämnda lerpackning är upptill 1,5 meter bred. I schakt I var lerlagret ca 0,03–0,15 meter tjockt, beroende på storleken på de underliggande stenarna. Leran låg närmast som ett lock över stenarna i muren. Under leran och mellan stenarna fanns det gott om mellanrum, varför stenarna inte ger intryck av att ha varit väl lagda. Denna typ av grundläggning med lera och sten finns i husets södra del.

I det sydvästra hörnet finns ett närmast rektangulärt område, 2 meter brett och 5 meter långt, som verkar bestå av lerpackning ovan stenar. Mellan den inre hjärtmuren och den södra gaveln finns ett närmast rektangulärt försänkt område. Den östra delen av grunden är även den kraftig, upp till 1,4 meter bred, men inte lika hög ovan mark som den i väster, eftersom topografin här stiger. Här finns upp till 0,8 meter stora stenar. Några av dessa är grovt tillhuggna.

Den norra delen av huset verkar både i väster, norr och öster bestå av en mer traditionell stensyll. Den norra gaveln är delvis borttagen. Inne i hus B finns ett antal större stenar som kan ha fungerat som underlag för golvbjälkar. Här finns också en mängd sten, av mindre storlek jämfört med stenen i syllen. Schakt H grävdes 3 meter långt, med början norr om husets norra gavel, över läget för en förmodad stensyll och in i huset. Husets inre visade sig vara fyllt med en stenpackning, bestående av 0,2–0,3 meter stora stenar samt en del tegelfragment i ett lager med grusig mylla.

Här fanns även nästan en hel golvtegelplatta, samt en annan huggen sten som kan ha ingått i ett stengolv i fyllningen. Stenpackningen var inget golv, utan har utgjort ett underlag/isolering för ett trägolv som legat ovanpå. I stensyllens förlängning hittades i schaktet underlag för borttagna syllstenar bestående av liggande mindre stenar. I husets västra del fanns rikligt med sten upplagd närmast som en hög, möjligt underlag för en spis.

Figur 14 Foto hus B från söder. Den kraftiga stensyllen i byggnadens sydvästra hörn är tydlig. Foto Martin Hansson 2020.

Öster om den östra stensyllen fanns i sydöst ett halvrunt stenlagt fundament som i en båge i öster kantades av ca 0,6 x 0,5 meter stora stenar (A21495). Rundeln var ca 5x3 meter stor (N-S) och fyllt med mindre stenar. Det kan ha fungerat som underlag för en ingång, eller möjligen utanpåliggande ugn.

Hus C – mellersta huset

Hus var ca. 9x5 meter stort (Ö-V) och avslutade den kraftiga västra stensyllen i norr. Stensyllen till huset består av 0,4–0,9 meter stora och 0,3–0,6 meter bred stenar. De största stenarna låg i den västra delen av huset. I nordöst verkar syllen vara borttagen, men i schakt C hittades underlag till borttagna stenar i form av flata stenar. En ensamliggande sten i nordöst kan avsluta huset åt detta håll. I husets västra del finns, ca 1,5 meter öster om den västra gaveln en inre hjärtmur av syllstenar som löper i nord-sydlig riktning. Muren skapar en rektangulär, ca 1,4 meter bred sänka invid husets västra vägg. Möjligen har detta varit ett förråd under golvet. I byggnadens sydöstra hörn syns en svag förhöjning under en större buske. Möjligen kan detta vara ett spisröse. Omedelbart sydöst om huset kan man se att markfasta stenar tillmakats och stenmaterial brutits bort för att göra plats för huset.

I anslutning till huset grävdes schakt A-C. Fyndmaterialet utgjordes huvudsakligen av detaljer från byggnaden, järnspik, järnbeslag och fönsterglas. I byggnaden hittades även ett flertal glassmältor av blått glas. Schakten var fyllda med brun grusig mylla, max 0,15 meter tjock.

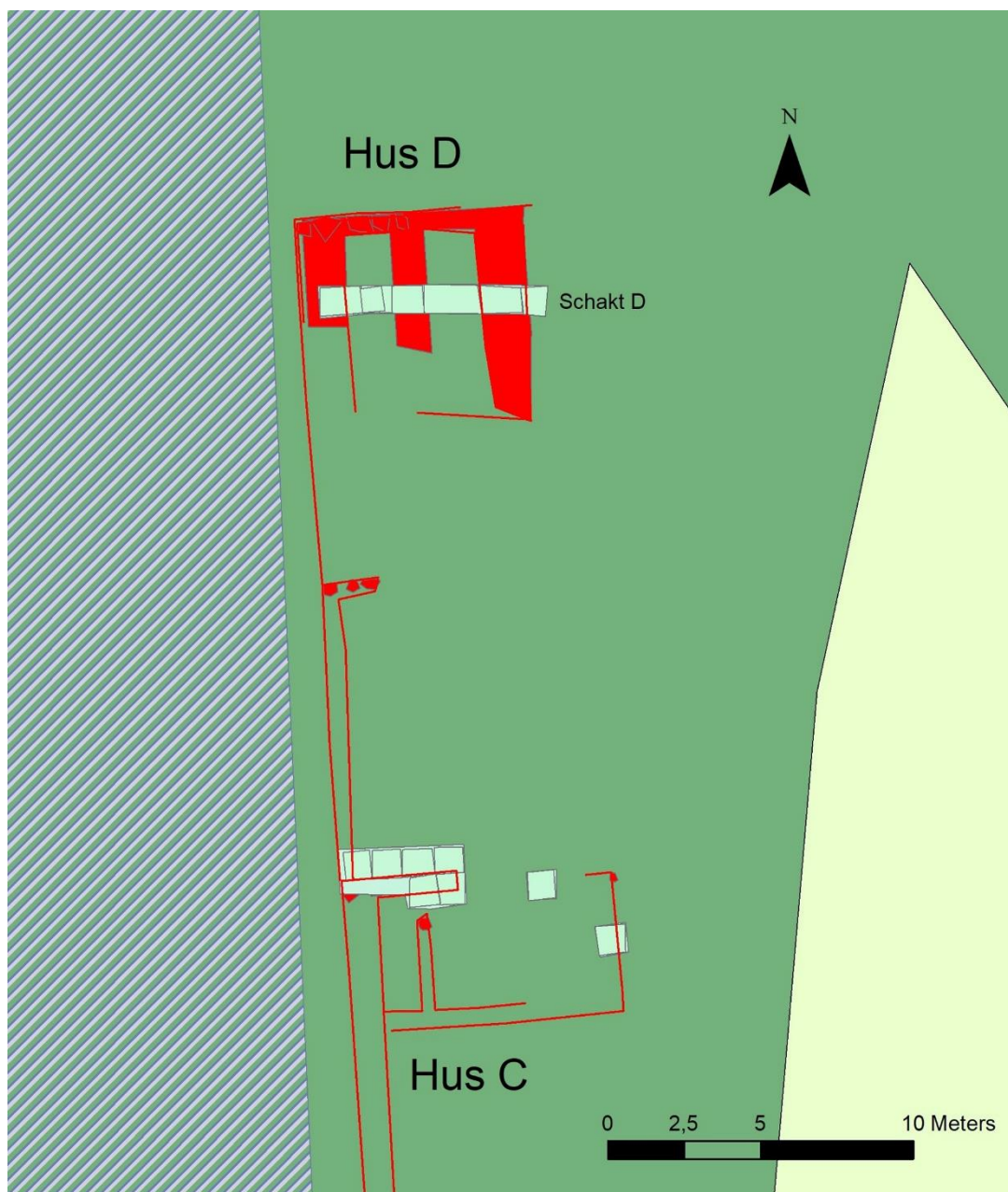
Figur 15 Hus C från nordost. Foto Martin Hansson 2021.

Hus D – norra huset

Huset storlek är något oklar. Antingen var det en närmast kvadratisk byggnad som ansluter till den västra stensyllsraden, 7,5 x 7 meter stor (Ö-V). Den här delen av huset har i det inre ett stenlagt men ojämnt golv. Huset kan dock fortsatt ytterligare åt söder, till den rad av större syllstenar som här vinklar av från den västra terrasskanten.

Det går dock inte se några spår av ett motsvarande hörn i sydost, om så varit fallet. I så fall har byggnaden varit ca. 12 x 7 meter stor(N-S).

Om byggnaden varit så stor har den bestått av två distinkta rum, ett i norr med en inre stenpackning och ett i söder utan stenpackning.

Figur 16 Plan över hus D med tillhörande schakt.

Husets norra del hade en betydligt kraftigare grund än den södra. Dess stensyll åt väster och norr var kraftig och bestod av 0,8–1,2 meter långa och 0,5–0,7 meter breda stenar. Den östra verkar ha bestått av dubbla rader stenar, 0,2–0,6 meter stora. Även i söder, där stenpackningen avtar kan det i den östra delen anas en dubbel rad med sällsten.

Schakt D grävdes genom huset i öst-västlig riktning. Under grästorv framkom en stenpackning av 0,1 till 0,4 meter stora stenar lagda i brun grusig mylla. Här

fanns enstaka tegelbitar. Lagret av sten och grus var upp till 0,4 meter tjockt. Stenpackningen har utgjort ett relativt plant isolerande underlag för byggnadens norra del. De fynd som gjordes i schakt D var enstaka järnspik, fönster och buteljglas samt glasmältor. Huvuddelen av fynden måste sägas ha varit relaterade till själva byggnaden.

Figur 17 Schakt D i hus D. Foto från väster. Martin Hansson 2021.

I den norra delen fanns i byggnadens mitt en rektangulär ca 4 meter lång och en meter bred "ränna" som löpte nord-syd. Den var tydligt kantad med stenar och syntes som en fördjupning helt tom på sten (A21400), varför den måste tolkas som ursprungligt tillkommen. Rännan var ca 0,3 meter djup i relation till omgivande stenpackning och fyllningen bestod av 0,15 meter brun sandig mylla. En kol- och sotfläck innehållande ett fragmentariskt järnföremål framkom där rännan grävdes till botten (A21404). Rännans funktion är oklar. Från A21404 togs ett jordprov (IP 2140). Provet har studerats av Mikael Larsson, arkeobotaniker vid institutionen för arkeologi och antikens historia, Lunds universitet. I provet identifierades upp mot hundra fröer från ett flertal växtarter som är typiska inslag i såväl gräsmarker som åkermark eller är möjliga representanter för ruderatmarksfloran i själva gårdsmiljön. Till antalet är fröer från växter som är vanliga i gräsmarker störst. Här hittar vi exempelvis bergsyra, svartkämpar och grästhjälmar, samt växter inom släktena glim, fingerört och smörblommor. Dessutom identifierades en varierad sammansättning av fröer av starr och gräs. Troligen speglar en del av de fröer som finns i provet även ogräs som följde med spannmålsskörden in från åkrarna och den flora som vuxit i själva gårdsmiljön vid boplatsen. Ett exempel är åkerspärgel som växer på torr mark, ofta i åkrar. Dessutom påträffades en del av ett axled från korn.

Förekomsten av ett större frömaterial som domineras av gräsmarksväxter skvallrar om att byggnaden kan ha haft en funktion kopplat till djurhållning, möjligtvis stallning av djur.

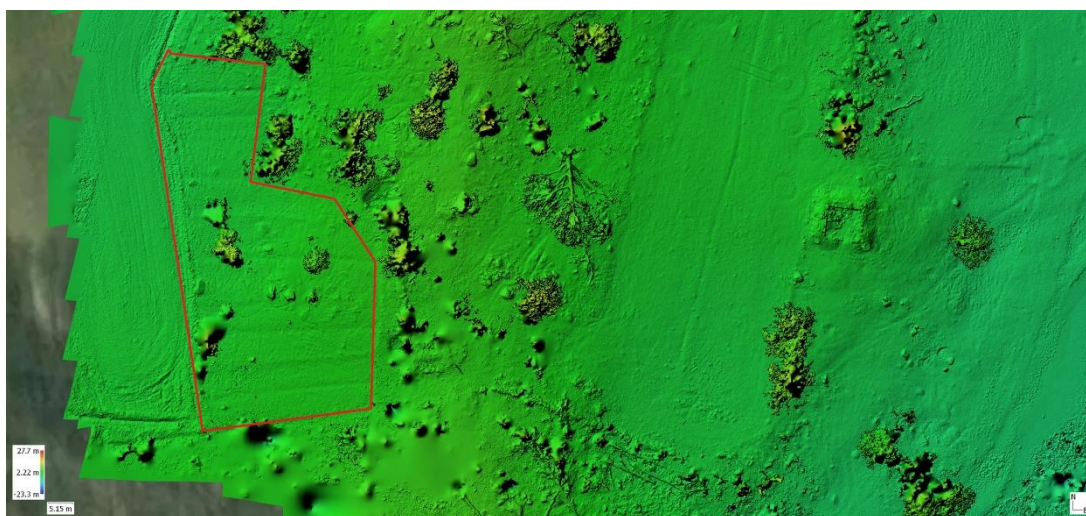
I området mellan hus C och D visade schakt A tydligt att man innanför terrasskanten åt öster, fyllt upp området med sten och brun mylla för att skapa en plan gårdsyta. Det gick inte att avgöra om terrasskantens stensyll i väster burit ett plank eller annan form av vägg som kunde ha fungerat som underlag för ett skärmtak.

I området mellan hus B och C förefaller marken redan från början ha varit relativt plan. Inga schakt grävdes här, men det gick att se att terrassens stensyll här låg högre än marknivån öster om densamma. Detta område förefaller inte ha varit bebyggt utan snarare nyttjats som gårdsplan. I området mellan hus C och D var terrassens syll i samma nivå som markytan över om denna. Omedelbart väster om terrasskanten fanns två stora gropar, ca. 5 meter i diameter och ca. 1,5 meter djupa. Den norra låg i området mellan hus C och D, omedelbart väster om terrasskanten, den södra väster om hus B. De är båda sekundära element i relation till terrasskanten och tolkas som sentida täktgropar efter grus.

Det är tydligt att komplexet innehåller två faser, där den södra delen, med hus B och C är äldst. Dessa två byggnader har i en första fas varit orienterade längs en terrasskant. I ett senare skede har denna terrasskant förlängts åt norr och hus D har uppförts som ett nytillskott. När detta skedde är dock oklart.

Medeltida tegar

Väster om RAÄ 668, i nuvarande betesmark finns rester efter fossil åkermark, i form av troligen medeltida tegar, inom ett ca. 75 x 45 meter stort område. Tegarna är både synliga ovan mark och via den terrängmodell som upprättades med hjälp av drönare. Här kan nio fossila tegar, 4,5–5,5 meter breda och 35 meter långa (Ö-V) urskiljas. I den norra delen, där topografin innehåller fler markfasta block är tegarna mer blockformiga än långsmala. I söder startar tegsystemet omedelbart intill terrasskanten och löper till dagens åkermark i väster. Troligen har systemet gått längre västerut, däremot kan inga tegar synas längre åt söder i det område som idag är bevuxet med bokskog.

Figur 18 Terrängmodell över undersökningsområdet. I väster ses den medeltida tegindelningen tydligt (markerat med rött). Även läget för RAÄ 668 samt kastalen RAÄ 67 framgår tydligt. Drönarbild bearbetad av Björn Nilsson 2021.

Före undersökningarna fotograferades hela området med drönare. Detta gjordes av två anledningar. Dels för att skapa ett ortografiskt (ytriktigt) lodfoto, dels för att skapa en detaljerad topografisk 3D-modell med hjälp av programvaran Agisoft Metashape. 3D-modellen är högupplöst, ca 5 cm per pixel, men förankringen i höjdleds, något osäker. De inbördes höjdförhållandena är däremot exakta. Detta betyder att man tydligt kan upptäcka även mindre topografiska mönster, som spår efter äldre åkerbruk, byggnadsrester,

vägar/stigar etcetera I områden med mycket träd eller vegetation, fungerar dock metoden sämre eftersom markytan är dold.

Stenåldersboplats

I samband med rutgrävningen inom RAÄ 668 framkom fynd av slagen flinta i schakt A, B, D och H. Några ytterligare fynd av stenålderskaraktär gjordes inte, inte heller några anläggningar som säkert kan tillföra denna boplats. Det framkom därmed slagen flinta i nästan alla schakt som grävdes uppe på åsryggen, även om det var i liten mängd. Detta visar att det inom RAÄ668 även finns en boplats från stenålder. Denna ligger ca. 8 meter över havet och anknyter topografiskt till många av de andra boplatserna i närområdet (ex. RAÄ69).

Boplatsen är inte avgränsad.

Fyndmaterial

De fynd som påträffades bestod mest av järnföremål av olika typ framför allt spik och beslag, några fragment av glasbuteljer och oidentifierbara glassmältor, en del keramik, några bitar kritpipor och ett antal 1600- och 1700-tals mynt. Dessutom framkom vid metalldetekteringen, förutom mynt, även en mindre ring i förgylld brons, troligen del till ett ringspänne, samt en större bronsplåt med växtornamentik. Keramiken har studerats av Erik Johansson, doktorand i historisk arkeologi vid Lunds universitet och expert på medeltida keramik. Keramiken består mest av fat och krukor av lokalt framställt yngre rödgods, glaserat på kärkens insida, som kan dateras till sent 1500-tal och tidigt 1600-tal (F8, F41, F48, F98). Bland keramiken, som nästan samtliga påträffades i schakt G norr om hus A, finns även ett skärvor importerat vitgods från Nederländerna eller Tyskland (F49) som också dateras till 1500–1600-talen. Några ytligt liggande porslinsskärvor som hittades ovan muren i hus A visar att platsen använts som utflyktsmål under 1900-talet.

Den enda medeltida keramiken var en skärva yngre svartgods, vilken påträffades i strandkanten av Angelåns utlopp (F87). Skärvan var svallad, men helt klart av typen yngre svartgods. Denna typ av keramik förekommer från 1100-talets sista tredjedel upp till och med början av 1400-talet.

Kritpipsmaterialet består huvudsakligen av skaftbitar samt del av två oornerade piphuvuden (F33, F47, F61). Materialet har studerats av Robert Bergman

Carter, doktorand i historisk arkeologi som arbetar med en avhandling om kritpipor och bruket av dessa. Kritpiporna framkom alla i anslutning till kastalen i schakt G tillsammans med keramiken. Piporna är av relativt enkel kvalitet och kan dateras till 1600-talets mitt.

Även ett litet osteologiskt material framkom i schakt G, omedelbart norr om kastalens norra mur, totalt sett ca 0,5 kg, huvudsakligen obrända ben. Benen har studerats av Hanna Sjöberg, osteologistudent och praktikant vid Blekinge museum. Det osteologiska materialet representerar typiskt matavfall, med en dominans av nöt, svin, får och några enstaka fågelben. Dessutom påträffades rikligt med fiskben, bland annat från torsk, abborre, gädda och lax. Torsk och abborre var mest dominerande, medan lax och gädda endast var representerade av enstaka fragment. Benen får ses som rester efter de måltider som ätits i kastalen, och visar att byggnaden använts för boende under sin sista användningsfas.

Vid metalldetekteringen framkom även en liten ring i förgylld brons (?) (F99). Ringen påträffades 11 meter öster om kastalen. Ringen har en yttre diameter på 17,9 mm och en inre diameter på 12,4 mm, vilket gör att den är alltför liten för att ha fungerat som fingerring. Diametern på själv ringen, som är helt sluten, är 2,11 mm. Ringen är sannolikt gjuten och har ornering i form av en "tvinnad" tråd som löper runt själva ringen. Sannolikt är detta ett ringspänne som tappat sin nål. Liknande ringspännen dateras i Danmark till 1200–1300-talen (Højmark Søvsø 2009, typ 2.2).

Figur 19 Ring, (F99) troligen till ett litet ringspänne i förgylld brons. Hittad strax öster om kastalen. Foto M Hansson.

Strax utanför kastalens sydvästra hörn hittades ett större fragment av en plåt av brons/mässing (F100). I anslutning till plåten hittades tre järnspikar som antydde att denna varit fastsatt på exempelvis en vägg. Plåten var 17,4 cm långt, 11 cm brett och 0,17 mm tjockt och det var tydligt att detta endast är en del av ett större plåt. Plåten var ornerad med driven växtornamentik och hade spår efter förgyllning. Sannolikt är detta en del av en ljusplåt/väggplåt till en lampett. Den här typen av föremål blir börjar förekomma under 1500-talet men blir vanligare under 1600- och 1700-talen (Qviström 2020:148f). Vid metalledektering påträffades också fem mynt, alla utanför kastalen. Alla mynten är eftermedeltida, och svenska. Det äldsta myntet är ett ¼ öre präglat under drottning Kristina på 1630-talet (F88). Detta hittades dock över 40 m söder om kastalen. De övriga mynten var likaledes ett ¼ öre från 1714 (F95), ett öre kopparmynt präglat under 1700-talet (F96, oklart årtal), samt två mynt från tidigt 1800-tal (F89, 105). Tre av dessa påträffades ett 30-tal meter ostnordost om kastalen, i förlängningen av den väg som gick österut ned mot bron över Angelån. Det äldsta myntet från 1630-talet har sannolikt bäring på aktiviteter i kastalen eftersom dess datering stämmer med keramikens, medan de övriga mynten snarare representerar senare tiders jordbruksaktiviteter på platsen. Mynten ger däremot ingen ledning till när kastalen anläggs, och inget av dem kan direkt kopplas till byggnaden.

Figur 20 Förgyllt väggplåt till ljushållare (F100). Hittad vid kastalens södra sida. Foto M Hansson.

Förutom mynten påträffades ett antal bronsföremål vid detekteringen. Bland dessa kan nämnas en knapp, en sölja, ett bronsbleck med kvarsittande tygrester (ev. med en fransk lilja på) (F82, 83, 85, 86) samt en nyckel till ett fickur (F97). Inget av dessa föremål kan med säkerhet knytas till någon av byggnaderna på platsen och de förefaller alla inte vara äldre än som mest 1700-talet.

Det enda säkra jordbruksredskapen var en del av en lie (F23) som hittades i schakt A i hus C inom RAÄ 668 samt kanske även en halv hästsko (F102). Lien låg dock förhållandevis ytligt och är sannolikt ett recent fynd. Hästskon var ca. 12 cm lång, 10 cm bred och hade en tapp ca 1 cm hög. Dess datering är något oklar, men den gissningsvis bör den tillhöra 1600–1700-talen.

Inget i fyndmaterialet indikerar således att det bedrivits något mer omfattande jordbruk på platsen, om man bortser från den nyupptäckta fossila åkermarken.

Ett antal byggnadsdetaljer i form av taktegel (F38, F58, F65), golvtegel (F12, F66) och målade putsfragment (F67) tillvaratogs i anslutning till kastalen. Dessa hittades i både schakt E och G. Takteglet bestod både av fragment av vingtegel och s.k. munk- och nunnetegel, vilket dels antyder att kastalen haft ett tegeltak, dels att detta någon gång gjorts om, från ett äldre munk- och nunnetegel, till ett mer modernt tak av vingtegelpannor under 1500–1600-talen. Denna förändring understryker att byggnaden genomgått två användningsfaser.

I schakt F strax söder om kastalen framkom ett fragment med ornerat golvtegel (F12). Ornering bestod av inristade linjer som sannolikt utgjort någon form av stjärnmönster. Hur stor denna tegelplatta varit går inte att svara på men, i schakt H i hus B hittades en nästan hel platta av golvtegel i ett uppenbart sekundärt läge (F66). Där hittades även kvadratisk, platt stenplatta en fyrsidigt huggen sten, 14x11 cm stor och 2,6 cm tjock som sannolikt även den ingått i ett golv (F24). Kanske har dessa golvstenar tagits sekundärt från kastalen när denna övergivits.

Fynd av fönsterglas visar att kastalen även haft glasfönster (F62, 68) och putsfragment med bemålning i form av svarta linjer (F67) visar att byggnaden varit utsmyckad invändigt med målningar.

Figur 21 Fragment av ornerat golvtegel (F12), ca.

Analys

Ett prov av fogbruket (1P21650) från skalmuren på tornets norra sida knackades loss från muren med avsikt att undersöka möjligheten att genomföra en C14-analys av det organiska material som använts som magring i kalkbruket. Provet togs under det fyndförande lager 2 som innehöll keramik från 1600-talet (se bilaga 1 schakt G) och i anslutning till ett lager med kalkbruk (lager 5), vilket tolkades som ett byggnadslager. Förhoppningen var att provet skulle kunna datera tornets tillkomsttid. Några större bitar organiskt material kunde dock iakttas okulärt i provet, men på förslag från C14-laboratoriet vid Lunds universitet, Mats Rundgren, testades en ny metod, där kalkbruket löstes upp med hjälp av saltsyra, varvid organiskt material i tillräcklig mängd kunde identifieras i mikroskop. Testet misslyckades dock. Analysen (LuS 16979) gav dock en modern datering, till tiden efter 1950. Detta är en stratigrafisk omöjlig datering, eftersom provet togs på en nivå som låg under ett lager som kan dateras till 1600-talet. Resultatet beror sannolikt på att det organiska material som identifierades kom från rotträdar som trängt in i bruket under senare tid.

Preliminär tolkning

Resultatet visade att kastalen använts betydligt senare än vad som anses vara det vanliga för denna typ av byggnader, den överges först vid 1600-talets mitt. Detta visas framför allt av fynd av keramik av typen yngre rödgods och vitgods, några fragment av kritpipor, och mynt. Byggnadens ingång låg på bottenvåningen på dess södra sida, vilket talar emot att detta var en militär befästning. Det är också tydligt att den vänder sig mot havet, allt avfall hade kastats på kastalens norra sida som förefaller ha varit baksidan, medan framsidan, där dörren fanns, låg åt söder, mot vattnet.

Det gick att se att tornet hade en äldre och en yngre byggnadsfas, där den yngre bör hänföras till 1500–1600-talen. Då har det varit en byggnad med invändigt putsade väggar som varit dekorerade med målade mönster. Någon våning har haft tegelgolv och taket på byggnaden har varit täckt med tegel. Fynd av djurben visade att man här ätit nöt, får och inte minst fisk. Det är tydligt att kastalen fungerat som en exklusiv bostad under denna tid.

Hur högt tornet varit är dock svårt att svara på, men sannolikt har vi att göra med en byggnad 10–15 meter hög. Det närmsta parallellerna skulle kunna vara de "tower houses" som under 1400–1600-talen uppfördes på Irland och i Skottland och som fungerade som befästa bostäder för lokala eliter (O'Keeffe 2015:280ff). Om så är fallet är det här det första exemplet på denna typ av byggnad i Skandinavien. Den här sena dateringen gör att man måste fundera på hur man ska förstå platsen i relation till de skriftliga källorna från 1500- och 1600-talen som beskriver Fornanäs som en rätt liten och obetydlig gård.

Ingående analyser av det skriftliga källmaterialet tyder på att den arrendator som omtalas i på gården Fornanäs i Decimantjordenboken är 1651, Knud Pedersson, kan vara samma person som samtidigt var en Ronnebys två borgmästare och en av de mest framstående köpmännen i staden (Andersson 1925). Detta förhållande kommer att utvecklas ytterligare i ett annat sammanhang.

Byggnadskomplexet på åsen bestod av minst tre byggnader, varav de två sydliga var de äldsta och den allra sydligaste har sannolikt varit uppförd i flera våningar. Den nordligaste huset, och den norra delen av terrassen har tillkommit i ett senare skede. Fynd av sekundärt liggande golvtegel det södra huset antyder att denna byggnad tillkommit efter det att kastalen övergivits, eller i samband med kastalens andra byggnadsfas uppförs. I övrigt var fyndmaterialet från dessa byggnader förhållandevis anonymt och av oväntat sen karaktär, varför det är förvånande att detta stora komplex inte finns på äldre historiska kartor över

området. Husens struktur, liggandes på en rad antyder dock att detta inte rört sig om en ordinär gård. Det norra huset, hus D, har troligtvis fungerat som ekonomibyggnad och för stallning av djur. När kastalen uppförs är dock fortfarande oklart. Fynd av keramik av typen yngre svartgods i strandkanten antyder att det funnits aktiviteter på platsen redan under högmedeltid. Samma datering kan sannolikt ges till den förgyllda ring, troligen till ett ringspänne, ett dräktsmycke, som hittades strax öster om kastalen. I själva byggnaden hittades dock inga medeltida fynd. Den preliminära tolkningen är att vi har att göra med ett medeltida torn som återanvänds under 1500–1600-tal innan det slutligen överges i mitten av 1600-talet. Ensamliggande tornliknande byggnader som uppförs under 1500–1600-talen är annars inte kända i Skandinavien, så mycket talar för att tornets ursprung ska sökas i medeltiden. Men ytterligare undersökningar behövs för att klargöra dess funktion och datering.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer:	431-1539-2021 (2021-03-18)
Blekinge museum diarienummer:	BM2021-77
Undersökningstid:	210326, 210407-210414
Personal BM:	Stefan Flöög, Hans Grimhammar, Jimmy Juhlin
Personal LU:	Erik Johansson, Björn Nilsson, Andreas Svensson, Henrik Bernro
Personal Kallvattenkuren:	Siiri Irskog
Läge:	62F 2bN Ronneby
Koordinatsystem:	SWEREF 99 TM
Koordinater för undersökningsytans sydvästra hörn:	N 6226182, E 518911
Dokumentation:	Mätdata samt digitala fotografier förvaras i Blekinge museum
Fynd:	B1m 29666:1-106
Kartanvändning:	© Lantmäteriverket, Gävle. Dnr i2018/00107
Fältarbetsledare:	Martin Hansson/Mikael Henriksson
Undersökt yta:	26 m ²
¹⁴ C-analyser:	C14 laboratoriet, Lunds universitet, Mats Rundgren

Referenser

- Anderson, W. 1925. Knud Pedersens epitafium i Ronneby kyrka. *RIG*.
- Björkman, S. & von Sydow, W. 1938. *Svenska gods och gårdar. Del IX. Blekinge*. Förlaget Svenska Gods och Gårdar, Uddevalla.
- Carelli, P. 2007. *Det medeltida Skåne. En arkeologisk guidebok*. Historiska media, Lund.
- Hammelin, A. 1931. "Hagbards källare" och "Hagbards skepp". *Blekingeboken*.
- Hansson, M. 2001. *Huvudgårdar och herravälden. En studie av småländsk medeltid*. Lund studies in medieval archaeology 25. Almqvist & Wiksell International, Stockholm.
- Hansson, M. 2006. *Aristocratic Landscape. The Spatial ideology of the Medieval Aristocracy*. Lund Studies in Historical Archaeology 2. Almqvist & Wiksell International, Stockholm.
- Hansson, M. 2011. *Medeltida borgar. Maktens hus i Norden*. Historiska Media, Lund.
- Hansson, M. (in print). *The medieval towers on the island of Gotland*. Towers Studies 6, Tower of Strength. Ed: R. Oram. University of Stirling.
- Højmark Søvsø, M. 2009. Middelalderlige ringspænder. Typologi, datering og brug. *KUML Årbog for Jysk Arkæologisk Selskab 2009*.
- La Cour, V. 1972. *Danske Borganlæg. Til Midten af det trettende århundradet I*. Nationalmuseet, København.
- Larsson, L-O. 1964. *Det medeltida Värend*. Lund.
- Liebgett, N-K. 1989. *Dansk Middelalder Arkæologi*. GEC Gad, København.
- Lithberg, N. 1933. Kastaler och borgar. *RIG 1932*.
- Ljunggren, K-G & Ejder, B. 1952. *Lunds stifts landebok*. D. 2, Nuvarande Kristianstads, Hallands och Blekinge län samt Bornholm, Skånsk senmedeltid och renässans 5, Glerup, Lund.
- Lovén, C. 1996. *Borgar och befästningar i det medeltida Sverige*. Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien, Stockholm.
- Lundberg, E. 1935. *Herremannens bostad. Studier över nordisk och allmänt västerländsk bostadsplanläggning*. I Före 1700-talets mitt. Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien, Stockholm.
- O'Keefe, T. 2015. *Medieval Irish Buildings, 1100–1600*. Maynooth research guides for Irish local history. Four Court Press.
- Olsen, R. A. 1996. *Borge i Danmark*. 2:e udgave. København.
- Olsson, M. 1932. En grupp runda kastaler från romansk tid på Sveriges östkust. *Fornvännen 27*.
- Prahl, G. 1996. *Kastaler på Gotland, Bornholm och i sydöstra Skåne*. D-uppsats i medeltidsarkeologi vid Arkeologiska institutionen Lunds universitet HT1996 (manuscript).
- Qyiström, L. 2020. *Rum utan utsikt. Fönster och ljus i medeltida byggnader*. Stockholm Studies in Archaeology 77. Stockholms universitet, Stockholm.
- Rundkvist, M. 2019. *At Home at the Castle. Lifestyles at the Medieval Strongholds of Östergötland, AD 1200 – 1350*. Länsstyrelsen i Östergötland.
- Sjöborg, N.H. 1792. *Blekinges historia och beskrivning*. Faksimilutgåva 1968. Malmö.

- Skansjö, S & Tuvestrand, B (red.). 2007. *Decimantboken 1651 för Skåne, Blekinge och Bornholm*. Landsarkivets i Lund skriftserie: 13; Skånsk senmedeltid och renässans 21, Vetenskapssocieteten i Lund, Landsarkivet i Lund. Kristianstad.
- Stenholm, L. 1986. *Ränderna går aldrig ur – en bebyggelsehistorisk studie av Blekinges dansktid*. Lund.
- Svahnström, G. 1952. Bostadsskicket på Gotland under medeltiden. In S. Erixon (ed.) *Nordisk kultur XVII Byggnadskultur*. Bonniers, Stockholm.
- Tidmark, N. 1931. *Kastalerna på den gotländska kusten. Preliminärt meddelande*. Visby.
- Tidmark, N. 1936. "Kastalerna" eller tornborgarna på ön Gotland. *Ett bidrag till det nordiska borgväsendets historia*. Preliminärt meddelande. Gotlands Allehanda, Visby.
- Tuulse, A. 2002. *Castles of the Western World with 240 illustrations*. Dover Publications, New York (reprint from 1958).

Bilaga 1 Schaktbeskrivningar

Schakt A grävdes sex kvadratmeter stort i anslut till den norra gaveln på hus C och övergången mellan den äldre och yngre delen av terrasskanten. Syftet var att bekräfta att det fanns en stratigrafisk skillnad mellan de två delarna av terrasskanten. Schaktet bekräftade att så var fallet. Under grästorven vidtog i schaktets västligaste del, ruta A1-2 en stenpackning av 0,2–0,4 meter stora stenar i brun grusig mylla. Stenarna fungerade som en utfyllnad öster om terrasskanten och låg sekundärt upp mot de större stenarna i hus C i söder. Stenpackningen var ca. 1,8 meter bred räknat från terrasskanten i väster. I ruta A3-4 framkom under torven ett lager, upp till 0,15 meter tjockt, med brun mylla som övergick i ett sandigt gruslager, vilket tolkades som den sterila undergrunden. I ruta A6 framkom under den bruna myllan ett lager som innehöll flinta, troligen en rest av den stenåldersboplats som finns i området. Fynden utgjordes framför allt av järnföremål samt glassmältor.

Schakt B var ett en kvadratmeter stort schakt som grävdes strax öster om schakt A i förlängningen av en tänkt stensyll, vilken här saknades. Några spår efter några bortbrutna stenar i en stensyll påträffades dock inte i schaktet. Lagerföljden bestod enbart av ett 0,1–0,15 meter tjockt lager med brun mylla ovan ett sandigt gruslager. I lagret hittades järnspik och glassmältor.

Schakt C var en kvadratmeter stort och grävdes i anslutning till den östra gaveln på hus C. Under grästorven framkom brun grusig mylla, ca 0,1–0,15 meter tjock ovan sandig grus. I rutan södra del hittades flata stenar, 0–2–0,3 meter stora i syllstensradens förlängning. Dessa bör ha fungerat som underlag för idag borttagna syllstenar.

Schakt D var 8x1 meter långt och grävdes i nord-sydlig riktning genom hus D. Alla rutorna torvades av, men endast i rutorna D3 och D4 grävdes schaktet i botten. Under grästorven framkom i alla rutor, utom D4, en ojämn stenpackning av 0,1–0,4 meter stora stenar. Där packningen plockades bort kunde ses att de var lagda i gråbrunt grus, ett lager av påförda massor, ca 0,4 meter tjockt. Stenarna utgjorde sannolikt underlag till ett golv och skapade en platå i hus D. I mitten av schaktet, i ruta D4 grävdes det i botten i den ränna som går genom hus D, (A21400).

Schakt E var 4x1 meter långt och grävdes genom den tänkta öppningen i södra vägen i hus A. Medan den södra rutan, ruta E1 låg utanför huset, låg ruta 2 och 3 genom dörröppningen och ruta 4 inne i byggnaden. En dörr visade sig också finnas här. Under grästorven framkom i ruta 4 ett homogent lager av mörkbrun

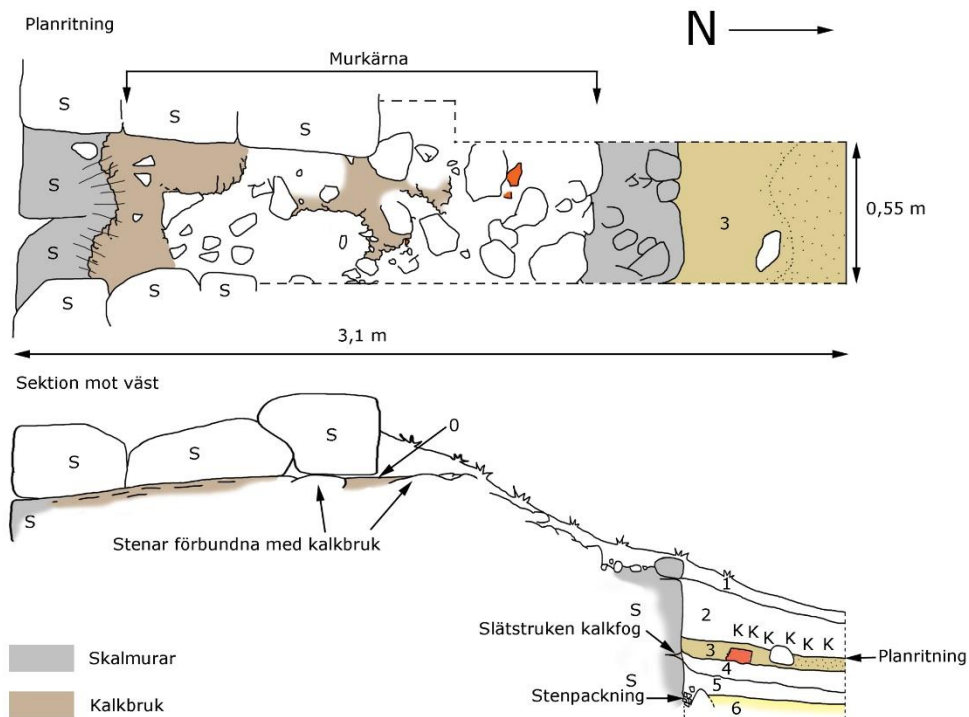
mylla som innehöll rikligt med kalkbruksfragment och mindre bitar av tegel. Lagret var 0,1–0,15 meter tjockt och låg direkt på det som var den förhållandevis plan berghäll som här gick i dagen. I ruta 1–3 hittades samma lager, men inslaget av kalkbruk, tegelflis och sten var större i anslutning till muren. I dörröppningen låg rikligt med krossat tegel, vilket möjligen kan indikera att dörren haft en tegelomfattning. Flera tegelbitar hade spår av kalkputs, varför denna kan ha varit putsad. I anslutning till muren i det sydvästra hörnet av ruta 3 hittades fragment av golvtegel, en skärva yngre rödgods samt ett eggverktyg i järn.

Schakt F var 1x1 meter stor och grävdes i den låga förhöjningen som kunde ses omedelbart söder om hus A. I schaktet fanns ett ca. 0,30–0,4 meter tjockt homogent lager av mörkbrun mylla med rikligt av fragment av tegel, kalkbruk och upp till knytnävsstora stenar. Detta låg jämnt fördelat i schaktet. Förhöjningen är möjligen resultatet av en äldre rensning av hus A:s inre. I rutan hittades butelj- och fönsterglas samt fragment av vingtegel och ornerat golvtegel.

Schakt G var 3,1 meter långt och 0,55 meter brett och grävdes genom den misstänkta fönstergluggen i hus A. Gluggen var ca 0,55 meter bred, men vidgade sig något inåt till ca 0,65 meter bredd. Den var väl utbildad i det inre murlivet. Eftersom den yttre delen av muren var nedbruten gick det inte att följa gluggens lopp genom hela murens bredd. Fönstergluggens botten bestod av en plan yta av sten lagda i kalkbruk. Några av dessa var bortbrutna. Murkärnan var ca 1,8 meter bred och bestod av olikstora stenar satta i kalkbruk. Här fanns även enstaka större tegelfragment. Murens yttre skal bestod av huggen gråsten, 0,2–0,4 meter stora, med slätstruken kalkfog. Norr om murkärnan grävdes schaktet i botten. Den totala kulturlagertjockleken var ca 0,75 meter. Under ett ca 0,25–0,35 m tjockt lager av omrörd mylla (lager 2) med rikligt med sten, tegelflis, djurben, järnspik, keramik och taktegelfragment framkom en lerpäckning, ca 0,1 meter tjockt, vilket innehöll kalkbruk och tegelflis (lager 3). I den norra delen hade lagret en större inblandning av grus. Möjligen har detta lager varit en nivellerande yta som fungerat som erosionsskydd. Lerpäckningen överlagrade ett 0,1 meter tjockt lager med svartbrun mylla (lager 4) som också innehöll tegelfragment. Under myllagret fanns ett ca 0,02–0,10 meter tjockt lager med kalkbruk (lager 5) med större tegelbitar och småsten, vilket kan tolkas som ett byggnadslager. Därefter vidtog den sterila sanden (lager 6). Det kalkbruksprov som använts för 14C-analys togs i murlivet i höjd med byggnadslagret (lager 5).

Detta var det mest fyndrika schaktet av alla som grävdes, trots dess begränsade yta. Särskilt lager 2 var mycket fyndrikt, inte minst på hushållskeramik och matavfall i form av djurben (fisk, nöt, svin, får/get). Det verkar som om hushållssoporna från kastalen dumpats på den norra sidan av byggnaden.

Hagbards källare
Schakt G
1:20
2021-04-13
JJA

1. Matjord.
2. Omrörd/påfylld jord med stora mängder ben, keramik, smidda spik, tegelsmul, kritpipsfragment, fragment av fönsterglas, 1 st nål och fragment av taktegel (vingpannor).
3. Lerpäckning (erosionsskydd/nivellerande yta) av gul lera, i schaktets norra hälft med inblandning av grus. Innehåller tegel- och kalkfragment, 1 st halv tegelsten (8 cm höjd och 12 cm bredd).
4. Matjord med tegelfragment.
5. Kalkpäckning med större tegelbitar och småsten.
6. Gul sand med enstaka småsten (steril?)

Figur 22 Sektion mot väster i schakt G. Ritning Jimmy Jublin.

Schakt H var 3x1 meter stort och grävdes i nordsydlig riktning genom den norra delen av hus B. Ruta 1 längst i norr låg utanför och norr om stensyllen, ruta 2 genom stensyllen och ruta 3 inne i byggnaden. I ruta 1 utanför huset framkom endast brun grusig mylla, ca 0,1–0,15 meter tjock, innan sandig, grus tog vid. I ruta 2 framkom en syllsten samt underlaget till idag borttagna syllstenar. I ruta 3, inne i byggnaden framkom under grästorven en 0,2 till 0,3 meter tjock packning av sten, fragmentariska tegelstenar och brun grusig mylla. Detta var inget stengolv utan en isolerande stenpackning till ovanliggande trägolv. I fyllningen fanns ett stort inslag av tegel, bl. a. ett nästan helt golvtegel, samt även en annan närmast kvadratisk huggen sten. Under stenpackningen framkom sandig, grus av samma typ som i övriga schaktet.

Schakt I var ca 1,2 x 0,5 meter stort och grävdes i östvästlig riktning över hjärtmuren i hus B. Under grästorven framträdde ett kompakt lerlager som var mellan 0,03–0,15 meter tjockt. Leran, som melerad och ljusbrun med gula och röda inslag, låg direkt som ett lock på ett stort antal löst lagda stenar som utgjorde murens fundering, hopplockade i en mur och närmast stabiliserade av leran. Under leran fanns det "luft" mellan stenarna. Förutom ett flintavslag gjordes inga fynd.

Bilaga 2 Metalldetekteringsrapport

Undersökning med metalldetektor i samband med arkeologisk forskningsundersökning inom fastigheten Fornanäs 1:3>2, fornlämningarna RAÄ Ronneby 67:1 och 668, Ronneby socken, Ronneby kommun, Blekinge.

Arbetsmetod och utförande:

En systematisk metalldetektering utfördes av matjorden med olika intensitet inom undersökningsområdet (UO). Metalldetektormodell som användes: XP DEUS 11". Fältarbetet utfördes den 26/3 2021.

Först avsöktes den södra delen av UO med sökstråk med 10 meters avstånd. Därefter detekterades båda grunderna (RAÄ 67:1 och 668) heltäckande invändigt. Vid fornlämning 67:1 undersöktes även närområdet omedelbart utanför, förutom öster om grunden där det fanns rester efter buskvegetation vilket omöjliggjorde metalldetektering. Vid avsökningarna negligerades generellt utslag från järnföremål. Endast enstaka större utslag kontrollerades för att få svar på vad järnutslagen egentligen representerar inom UO. Utslag från alla andra metaller kontrollerades. Vid framtagandet av metallföremål iakttogs särskild försiktighet inom de områden som ej har varit odlade, så att inte föremål i orörda kontexter berördes.

Innanför murarna på fornlämning 67:1 markerades alla utslag för att senare kunna kontrolleras vid de följande arkeologiska undersökningarna.

Metallföremål som med säkerhet kunde tillföras tiden före 1850 eller med osäkerhet kunde dateras i fält togs upp och markerades för inmätning. Metallföremål som med säkerhet kunde bestämmas till senare tid (d.v.s. efter 1850) tillvaratogs inte.

Detekteringssituationen: (fysiska faktorer som påverkar detekteringsresultatet)

Undersökningsområdet är en beteshage med en del träd, buskar och berg i dagen, framför allt vid fornlämning 668.

Arbetet utfördes vid meteorologiskt gynnsamma förhållanden.

Jonas Paulsson (Arkeolog och metalldetekteringsspecialist)

Kula AB

mob. 0701733223

e-post: stavershult@gmail.com

Bilaga 3. Fyndförteckning

Fynd-nummer	Material	Sakord	Antal	Vikt (g)	Beskrivning	Anmärkning	Gräv-enhet	Fynd-enhet
1	Järn	Spik	1	11		schakt D ruta 1, kastad	20014	
2	Flinta	Avfall	2	1		schakt D, ruta 1	20014	
3	Kvarts	Avfall	2	7		schakt F	21233	
4	Ben	Avfall	7	46		schakt F	21233	
5	Järn	Spik	18	117		kastade	21322	
6	Glas	Butelj	1	17		kastade	21322	
7	Glas	Flaska	17	28		schakt F	21233	
8	Keramik	Krus	2	19		schakt F	21233	
9	Järn	Kniv	1	31		schakt E ruta 3	21245	
10	Keramik	Fajans	1	2		schakt E ruta 3	21245	
11	Ben	Bearbetat	1	3		schakt E ruta 3	21245	
12	Bränd lera	Tegel	2	16		schakt F, 1 st golvtegel, ornering	21233	
13	Järn	Spik	6	16		schakt F, kastade	21233	
14	Glas	Fönsterglas	5	2		schakt F	21233	
15	Bränd lera	Tegel	1	9		schakt F, taktegel?	21233	
16	Glas	Butelj	4	10		schakt F, 1 bit fönsterglas?	21233	
17	Ben	Avfall	3	9		schakt F, ett frag bränt	21233	
18	Järn	Spik	44	344		schakt A, ruta 5 kastade	21343	
19	Glas	Butelj	16	101		schakt A, ruta 5, kastade	21343	
20	Glas	Butelj	19	69		schakt A, ruta 5, omsmält	21343	
22	Metall	Föremål	1	11		schakt A, ruta 5, patronhylsa	21343	
23	Järn	Föremål	4	832		schakt A, ruta 5, 1 del av lie, 1 beslag, 2 övriga - recent kastade	21343	
24	Bergart	Bearbetad	1	994	Fyrsidigt huggen sten, 14x11 cm stor och 2,6 cm tjock. Hittad i	schakt H ruta 3	21460	

					stenpackning i hus B			
25	Bränd lera	Tegel	1	915	Golvtegel, 15x15 cm stor, 3,5 cm tjock	schakt H ruta 3	21460	
26	Bergart	Föremål	1	0	Sten, 26x8x8 cm stor, triangulär form med ett ca 1,8 cm brett och 13 cm djup fördjupning, som ett borrhål på en sidan. Tolkad som tapphål till dörr, hittad vid dörröppning i hus A	schakt E ruta2	21241	
27	Järn	Spik	3	32		schakt G, glugg	21300	
28	Ben	Avfall	2	12		schakt G, glugg	21300	
29	Flinta	Avfall	1	2		schakt G, glugg	21300	
30	Järn	Kniv	1	29	delvis bevarat skaft	schakt G, glugg	21300	
31	Bränd lera	Tegel	2	45	rensfynd ovan murkärna. formtegel?	schakt G, glugg	21300	
32	Järn	Spik	3	4	rensfynd ovan murkärna. kastade	schakt G, glugg	21300	
33	Keramik	Kritpipa	1	5	rensfynd ovan murkärna, skaftdel	schakt G, glugg	21300	
34	Keramik	Fajans	1	1	rensfynd ovan murkärna	schakt G, glugg	21300	
35	Glas	Fönsterglas	6	16	rensfynd ovan murkärna	schakt G, glugg	21300	
36	Flinta	Avfall	1	3	bössflinta? rensfynd ovan murkärna	schakt G, glugg	21300	
37	Flinta	Avfall	4	7		schakt A, ruta 6	21347	
38	Bränd lera	Tegel	1	93	yllnadslager i glugg, fragment av taktegel, munkpanna	schakt G, glugg	21300	
39	Järn	Spik	16	59	yllnadslager i glugg, kastades	schakt G, glugg	21300	
40	Ben	Avfall	1	5		schakt G, glugg	21300	
41	Keramik	Fat	34	131	yllnadslager ovan murkärna	schakt G, glugg	21300	
42	Ben	Avfall	11	12		schakt G, lager 3	21300	
43	Keramik	Fat	2	1		schakt G, lager 3	21300	
44	Glas	Fönsterglas	1	1		schakt G, lager 3	21300	

45	Ben	Avfall	0	39		schakt G, lager 3	21300
46	Ben	Avfall	0	174		schakt G, lager 2 utsidan	21300
47	Keramik	Krittpipa	5	18		schakt G, lager 2 utsidan	21300
48	Keramik	Kärl	9	43	yngre rödgods	schakt G, lager 2 utsidan	21300
49	Keramik	Kärl	6	30	vitgods	schakt G, lager 2 utsidan	21300
50	Bränd lera	Tegel	2	88		schakt G, lager 2 utsida	21300
51	Glas	Fönsterglas	1	1		schakt G, lager 2 utsida	21300
52	Järn	Spik	5	26		schakt G, lager 2 utsida, kastade	21300
54	Keramik		26	340		schakt G, lager 2 utsida	21300
55	Glas	Fönsterglas	2	1		schakt G, lager 2 utsidan	21300
56	Ben	Avfall	3	22		schakt G, lager 2 utsida	21300
58	Bränd lera	Tegel	4	775	3 delar vingtegel, 1 golvtegel?	schakt G, lager 2 utsidan	21300
59	Keramik	Kärl	17	85		schakt G, lager 2 utsidan	21300
60	Flinta	Avfall	3	8		schakt G, lager 2 utsidan	21300
61	Keramik	Krittpipa	8	18	6 skaftbitar varav en ornerad, två delar av oornerade pip huvuden	schakt G, lager 2 utsidan	21300
62	Glas	Fönsterglas	8	4		schakt G, lager 2 utsidan	21300
63	Järn	Föremål	14	81	2 st hästskosöm,, 1 bult, 9 spik/nit, 2 nålar, kastade	schakt G, lager 2 utsidan, kastade	21300
64	Ben	Avfall	0	228		schakt G, lager 2 utsidan	21300
65	Bränd lera	Tegel	3	450	vingtegel	schakt F	21233
66	Bränd lera	Tegel	2	826	golvtegel 4,4 cm tjock, 13,3 cm bred	schakt E ruta 2	21245

67	Slagg	Slagg	6	151	sex fragment av kalkputs, varav två har spår av målning, svarta streck	schakt E ruta 1	21237
68	Glas	Fönsterglas	1	1		schakt E ruta 1	21237
69	Järn	Spik	13	91		kastade, schakt E ruta 1	21237
70	Flinta	Avfall	2	10		schakt B	21314
71	Glas	Butelj	1	47	smält butelj?	schakt B	21314
72	Järn	Spik	7	50		schakt E ruta 2	21241
73	Flinta	Avfall	3	16	1 st bränd flinta	schakt H ruta 1	21452
74	Glas	Flaska	1	4		schakt H ruta 1	21452
75	Flinta	Avfall	1	11		schakt H ruta 2, kastade	21456
76	Glas	Flaska	1	1		schakt H ruta 2, kastade	21456
77	Järn	Spik	2	10		schakt H ruta 2, kastade	21456
78	Järn	Spik	2	16		schakt D ruta 3, kastade	20022
79	Järn	Spik	2	17		schakt D ruta 4, kastade	20026
80	Bränd lera	Tegel	1	7	glaserad	schakt E ruta 4	21249
81	Järn	Föremål	2	33	1 spik, 1 krok	schakt E, ruta 4, kastade	21249
82	CU-leg	Föremål	1	1	Rund 17 mm i diameter, 0.75 mm tjock På en sidan en rund markering i mitten samt en cirkel som löper runt föremålet, ca 2 mm från kanten. Knapp?		21604
83	Brons	Föremål	1	2	lhopklämt bronsband med tygrester i. Bronsbandet har en präglad med en ev. fransk lilja.		21609
84	Metall	Blybleck	1	8	Blykula, 11.54 mm i diameter		21606
85	Brons	Föremål	1	5	bronsknapp	knapp	21605
86	Brons	Föremål	1	8	konformad, troligen del av knapp		21601
87	Keramik	Kärl	1	2	Yngre svartgods. Bl	svallad	21659
88	Ädelmetall	Mynt	1	11	Mynt, 1/4 öre Nyköping, 1630-tal		21611

89	Ädelmetall	Mynt	1	4	Mynt, öre 1829		21607
90	CU-leg	Föremål	1	10	lhopklämd hylsa av brons		21657
91	CU-leg	Föremål	1	11	Bronsbygel med kvarsittande läder		21603
92	Keramik	Kärl	1	4		schakt E ruta 3	21245
93	Järn	Spik	3	6		schakt D ruta 3, kastade	Ark objekt 21404
94	Glas	Bägare	5	24	glassmälta		20035
95	Ädelmetall	Mynt	1	3	Mynt, 1/4 öre 1714?		21610
96	Ädelmetall	Mynt	1	4	Mynt 1 öre KM 1700-t		21608
97	CU-leg	Föremål	1	1	Nyckel till fickur		21602
98	Keramik	Kärl	4	45			21658
99	Ädelmetall	Ring	1	3	Ring, yttre diameter 17,9 mm, inre diameter 12,4 mm. Ringens diameter 2,11 mm. Guld eller förgyllning. Ringen är sannolikt gjuten med en tvinnad tråd runt själva ringen.		21655
100	CU-leg	Föremål	1	29	Ornerat bronsbleck, 17,4 cm lång, 11 cm bred, ornerad med växtornamentik. Blecket 0,17 mm tjockt. Möjliga spår efter förgyllning. I anslutning till blecket hittades tre järnspik (kastade), som möjligen använts till upphänhning.		21600
101	Järn	Spik	3	15	Hittade i anslutning till fnr 100, kastade		21600
102	Järn	Hästska	1	185	Halv hästska, 12 cm lång, 10 cm bred, tapp 1 cm hög		200238
103	Järn	Kniv	1	31	15 cm lång, eneggad		200233
104	Ädelmetall	Mynt	1	6	1600-tal		200235
105	Ädelmetall	Mynt	1	7	Gustav IV Adolf, 1 skilling 1802		200240
106	CU-leg	Sölja	1	14			200242

Rapportserie 2021

Blekinge museum

2021:1 RAÄ Hjortsberga 32 och 189. Arkeologisk förundersökning i samband med ledningsdragning 2020. Hjortsberga socken, Ronneby kommun.

2021:2 RAÄ Sölvesborg 74. Arkeologiska undersökningar av järn- och bronsålderslämningar i Ljungaviken. Sölvesborgs socken, Sölvesborgs kommun.

2021:3 Arkeologisk prospektering i Blekinge. Kunskapssammanställning 2020.

2021:4 RAÄ Ronneby 728. Forskningsundersökning av skeppsvrak vid Stora Ekön. Ronneby socken, Ronneby kommun.

2021:5 RAÄ Förkärla 196. Arkeologisk undersökning av stensättning 2019. Förkärla socken, Ronneby kommun.

2021:6 Fd Läkarbostället – invändig renovering, bottenvåningen. Karlskrona socken, Karlskrona kommun.

2021:7 Rödeby kyrkogård – byte av armaturer. Rödeby socken, Karlskrona kommun.

2021:8 Belysning vid Sölvesborgs slott. Schaktningsövervakning i samband med ledningsgrävningar 2020. L1979:6476 och L1979:6772 Sölvesborgs slott, Borgen 2, Sölvesborgs socken och kommun, Blekinge.

2021:9 Västra Vång 15:12. Arkeologisk undersökning inom RAÄ L1978:7555. Hjortsberga socken, Ronneby kommun.

2021:10 Kristianopel 10:51. Arkeologisk undersökning 2020. L1979:3550. Kristianopel socken, Karlskrona kommun.

2021:11 Arkeologisk förundersökning av boplatslämningen L1979:3086 (RAÄ Mjällby 53). Mjällby socken, Sölvesborgs kommun, Blekinge län

2021:12 Sölvesborgs slottsruin – uppdaterad skötselplan. Sölvesborg socken, Sölvesborg kommun.

2021:13 Wämöparkens byggnader – skötselplan 2021–2022. Karlskrona socken, Karlskrona kommun.

2021:14 Västra och Östra Vång 2020. Arkeologisk forskningsgrävning. Johannishus 1:2, Hjortsberga socken, Ronneby kommun.

2021:15 Residenset i Kristianstad – fasadrestaurering. Kristianstad socken, Kristianstad kommun.

2021:16 Biografen Metropol – utvändigt renovering. Karlshamn socken, Karlshamn kommun.

2021:17 Kristianopels befästningsverk – skötselåtgärder 2020–2021. Kristianopel socken, Karlskrona kommun.

- 2021:18 **Residenset i Kristianstad – åtgärder efter vattenskada.** Kristianstad socken, Kristianstad kommun.
- 2021:19 **Fridlevstad hembygdsgård – utvändig renovering.** Fridlevstad socken, Karlskrona kommun.
- 2021:20 **Kungshuset i Karlskrona – renovering av gårdshus och trädgårdsmur.** Karlskrona socken, Karlskrona kommun.
- 2021:21 **Ramdala kyrka – borttagning av bänkrader mm.** Ramdala socken, Karlskrona kommun.
- 2021:22 **Carl Gustaf kyrka – anpassning av södra kyrkogårdsporten mm.** Karlshamn socken, Karlshamn kommun.
- 2021:23 **Valje herrgård – tillbyggnad av jaktstugan.** Sölvesborg socken, Sölvesborg kommun.
- 2021:24 **Sölvesborgs järnvägsstation – installation av övervakningskameror.** Sölvesborg socken, Sölvesborg kommun.
- 2021:25 **Björkholmsstugorna – omläggning av papptak mm.** Karlskrona socken, Karlskrona kommun.
- 2021:26 **Hällaryd kyrka – utvändig renovering.** Hällaryd socken, Karlshamn kommun.
- 2021:27 **Listerby kyrkogård – utvidgning och anläggning av askgravlund.** Listerby socken, Ronneby kommun.
- 2021:28 **Elleholm kyrka – fasadrenovering m.m..** Elleholm socken, Karlshamn kommun.
- 2021:29 **Kv. Jarl 1, Ronneby – fönsterbyte.** Ronneby socken, Ronneby kommun.
- 2021:30 **Villa Vera och Brunnshallen – ommålningsarbeten m.m..** Ronneby socken, Ronneby kommun.
- 2021:31 **Arkeologisk forskningsundersökning vid kastalen ”Hagbards källare”, RAÄ 67 samt intilliggande husgrund, RAÄ 668.** Ronneby socken, Ronneby kommun.

